

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ & ΚΡΙΣΕΩΝ

POST GRADUATE PROGRAM
ENVIRONMENTAL, DISASTER & CRISES MANAGEMENT STRATEGIES

Μεταπτυχιακή Διατριβή Ειδίκευσης

Master Thesis

Υβριδικός Πόλεμος : Η λειτουργία της συλλογικής άμυνας και της διαχείρισης κρίσεων των διεθνών οργανισμών.

Hybrid Warfare: The function of the collective defence and crisis management of international organizations.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΚΟΥΡΑΣ / IOANNIS SKOURAS

A.M. / R.N. : 19213

Ειδικές Εκδόσεις / Special Publications:

No. 2022025

Αθήνα, Ιούνιος 2022

Athens, Jun 2022

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ & ΚΡΙΣΕΩΝ

POST GRADUATE PROGRAM
ENVIRONMENTAL, DISASTER & CRISES MANAGEMENT STRATEGIES

Μεταπτυχιακή Διατριβή Ειδίκευσης

Master Thesis

Υβριδικός Πόλεμος : Η λειτουργία της συλλογικής άμυνας και της διαχείρισης κρίσεων των διεθνών οργανισμών.

Hybrid Warfare: The function of the collective defence and crisis management of international organizations.

ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΚΟΥΡΑΣ / IOANNIS SKOURAS

A.M. / R.N. : 19213

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

Δρ. Μπλαβούκος Σπυρίδων
Αναπληρωτής Καθηγητής ΟΠΑ

Δρ. Ευθύμης Λέκκας
Καθηγητής ΕΚΠΑ

Δρ. Κράνης Χαράλαμπος
Αναπληρωτής Καθηγητής ΕΚΠΑ

Ειδική Επιστημονική Καθοδήγηση

Βασίλειος Μαρτζάκης
M.Sc. Αξιωματικός Πυροσβεστικού Σώματος
Πτυχιούχος Δημόσιας Διοίκησης Παντείου
Πανεπιστημίου Expert E.U. Civil Protection
Mechanism

Ειδικές Εκδόσεις / Special Publications:

No. 2022025

Αθήνα, Ιούνιος 2022
Athens, Jun 2022

Περιεχόμενα

Περιεχόμενα	3
Περίληψη	3
Abstract	6
Ευχαριστίες	8
Κατάλογος Σχημάτων	9
Κατάλογος Εικόνων	10
Εισαγωγή	11
Κεφάλαιο 1	13
1.1 Γενικά Στοιχεία - Ορισμοί	13
1.2 Τα όρια μεταξύ συμβατικού και υβριδικού πολέμου	16
1.3 Ορισμός της εγκληματικότητας και της τρομοκρατίας	20
Κεφάλαιο 2	25
2.1 Οι πτυχές του υβριδικού πολέμου	25
2.2 Οι φάσεις της υβριδικής επίθεσης	26
2.2.1 Η φάση της προετοιμασίας	26
2.2.2 Η φάση της επίθεσης	26
2.2.3 Η φάση της παρακολούθησης	27
2.3 Η φάση της άμυνας	27
2.4 Οι υβριδικές απειλές όπως εντοπίζονται και αντιμετωπίζονται	28
Κεφάλαιο 3	30
3.1 Μέθοδοι και τακτικές του υβριδικού πολέμου	30
3.2 Σύγκλιση τακτικού και υβριδικού πολέμου	31
3.3 Διακρίσεις και όρια της στρατηγικής του πολέμου	32
3.4 Η Δημοτικότητα του υβριδικού πολέμου	34
3.5 Ο στόχος των υβριδικών επιθέσεων	36
Κεφάλαιο 4	38
4.1 Η σύγκρουση Ρωσίας - Ουκρανίας	38
4.2 Η σύγκρουση Ισραήλ - Χεζμπολάχ	42
4.3 Το μεταναστευτικό ζήτημα στα σύνορα Ελλάδας - Τουρκίας	44
4.4 Μετανάστευση	48
4.5 Κυβερνοεπιθέσεις	50
Κεφάλαιο 5.	54
5.1 Η Δημιουργία ενός ολοκληρωμένου αμυντικού συστήματος	54
5.2 Η βασική αρχή άμυνας του NATO	55
5.3 Ο Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO)	55
5.4 Η αντίδραση της Ευρωπαϊκής Ένωσης	60
5.5 Δράσεις Συμβουλίου της Ευρώπης	61
5.6 Ο Οργανισμός Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (FRONTEX)	63
5.7 Οικοδόμηση εθνικής άμυνας	64
Κεφάλαιο 6.	67
6.1 Συμπεράσματα	67
6.2 Προτάσεις	69
Βιβλιογραφικές Αναφορές	72

Περίληψη

Η παρούσα Διπλωματική Διατριβή αποτελεί μια προσπάθεια ανασκόπησης και παρουσίασης των ειδών υβριδικού πολέμου και απειλών που έχουν εμφανιστεί στην ανθρωπότητα σε παγκόσμιο επίπεδο, στην Ευρώπη αλλά και στην Ελλάδα.

Οι υβριδικές απειλές και ο υβριδικός πόλεμος, εμφανίζονται σε όλη την ιστορία της ανθρωπότητας, η οποία έρχεται σε άμεση συνάρτηση με τον πόλεμο. Το μόνο πράγμα που αλλάζει ανά αιώνα και εποχή είναι η ταχύτητα, η κλίμακα και η έντασή του. Είναι μορφή πολέμου που εξελίσσεται διαρκώς και η αντιμετώπιση του απαιτεί εγρήγορση διότι δεν εκδηλώνεται στο προσκήνιο παρά μόνο όταν είναι πλέον αργά.

Ο μη συμβατικός πόλεμος είναι ένα περίπλοκο φαινόμενο και εξελίσσεται ακόμη περισσότερο με την πάροδο του χρόνου. Η εξέλιξη της τεχνολογίας επιδρά σημαντικά πάνω του, δίνοντάς του μεγαλύτερες διαστάσεις και εύρος, για να αναπτυχθεί και να εξελιχθεί.

Οι υβριδικές απειλές περιλαμβάνουν μεγάλη ποικιλία ενεργειών και μεθόδων όπως είναι η προπαγάνδα, η παραπληροφόρηση, η άσκηση πολιτικής πίεσης, η τρομοκρατία, η μετανάστευση, οι δημογραφικές προκλήσεις, η πειρατεία, η διαφθορά, οι εθνικές συγκρούσεις, ο κυβερνοπόλεμος, το οργανωμένο έγκλημα και η ασφάλεια ενεργειακών πηγών.

Οι όροι υβριδικές απειλές, υβριδικός πόλεμος, fake news, παραπληροφόρηση κ.λπ. έχουν ενσωματωθεί στην καθημερινότητά μας και στο διάλογο της ασφάλειας και, ιδιαίτερα, της κυβερνοασφάλειας χωρίς, σε ορισμένες περιπτώσεις, να έχουν χρησιμοποιηθεί σωστά, να μπερδεύονται το ένα με το άλλο ή απλώς να τους δίνουν όνομα και χαρακτηριστικά που απέχουν πολύ από την πραγματικότητα, όπως σαν η πλαισίωση τους να αποτελούσε μια ακόμη άσκηση της μετα-αλήθειας που σκοπεύουν να υποδηλώσουν.

Τέλος, θα εξεταστούν ορισμένες δράσεις για την αντιμετώπιση της παγκόσμιας αυτής απειλής, τόσο από την **Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ)** και τον **Οργανισμό Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO)**, όσο και σε κρατικό επίπεδο. Τόσο η Ε.Ε. όσο και το NATO, βρίσκονται σε φάση προσαρμογής σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Η «παρουσία» των υβριδικών απειλών αναγκάζουν τα κράτη και τους

διεθνείς Οργανισμούς να λειτουργούν ταυτόχρονα σε δύο επίπεδα: αυτό της διαχείρισης κρίσεων και της ταυτόχρονης συλλογικής άμυνας.

Λέξεις Κλειδιά: υβριδικός πόλεμος, υβριδικές απειλές, ασύμμετρες απειλές, μεταναστευτικό, μη κυβερνητικές οργανώσεις, Ευρωπαϊκή Ένωση, Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου, Βορειοατλαντική Συμμαχία (ΝΑΤΟ).

Abstract

This Master Thesis is an attempt to review and present the types of hybrid warfare and threats that have appeared to humanity worldwide, in Europe and in Greece.

Hybrid threats and hybrid warfare appear throughout the history of mankind, which is directly related to war. The only thing that changes per century and season is its speed, scale and intensity. It is a form of war that is constantly evolving and dealing with it requires vigilance because it does not come to the fore except when it is too late.

Unconventional warfare is a complex phenomenon and is evolving even more over time. The evolution of technology has a significant effect on it, giving it greater dimensions and scope to grow and evolve.

Hybrid threats include a wide variety of actions and methods such as propaganda, misinformation, political pressure, terrorism, immigration, demographic challenges, piracy, corruption, national conflicts, cybercrime, and so on. security of energy sources.

The terms hybrid threats, hybrid warfare, fake news, misinformation, etc. have been incorporated into our daily lives and into the dialogue of security and, in particular, cybersecurity without, in some cases, being misused, confusing with each other or simply giving them names and characteristics that are far removed from reality, such as as if framing them was another exercise in the meta-truth they intended to suggest.

Finally, a number of actions will be considered to address this global threat, both at the **European Union (EU)** and the **North Atlantic Treaty Organization (NATO)** and at national level. Both the EU as well as NATO, are in the process of adapting to a changing environment. The presence of hybrid threats forces states and international organizations to operate simultaneously on two levels: that of crisis management and that of collective defense.

Keywords: hybrid war, hybrid threats, asymmetric threats, immigration, non-governmental organizations, European Union, North Atlantic Treaty Organization, North Atlantic Alliance (NATO).

Ευχαριστίες

Θέλω να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον Καθηγητή Κο Μαρτζάκη Βασίλειο, για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε, καθώς επίσης και για το κλίμα συνεργασίας που ανέπτυξε μεταξύ μας κατά τη διάρκεια εκπόνησης της διπλωματικής μου εργασίας. Ήταν αρωγός στην προσπάθειά μου και με καθοδήγησε με μεθοδικότητα και στοχευμένα, ώστε να επιτύχω το στόχο μου.

Αφιερώνω την διπλωματική μου εργασία στη σύζυγό μου Μαρία και στις κόρες μου Αικατερίνη – Ραφαηλία και Ιωάννα, για την αμέριστη συμπαράστασή τους, στον δύσκολο αλλά όμορφο δρόμο, γεμάτο εμπειρίες και γνώσεις και για το χρόνο που τους στέρησα από την παρουσία μου, αφιερώνοντάς τον για την ολοκλήρωση των σπουδών μου.

Κατάλογος Σχημάτων

Σχήμα 1	Πτυχές υβριδικής επίθεσης και άμυνας.....	20
Σχήμα 2	Οι φάσεις του υβριδικού πολέμου	25
Σχήμα 3	Υβριδικές Απειλές	28
Σχήμα 4	Αντιμετώπιση υβριδικών απειλών του NATO	57

Κατάλογος Εικόνων

Εικόνα 1	Υβριδικός Πόλεμος - Τα βασικά γνωρίσματά του και οι κύριες υβριδικές απειλές	14
Εικόνα 2	Υβριδικός πόλεμος και Ισλαμικό Κράτος	19
Εικόνα 3	Η Υβριδική Επίθεση της Ρωσίας στην Ουκρανία.....	39
Εικόνα 4	Αφίξεις στην Ελλάδα 2014 - 2020	46
Εικόνα 5	Η Μεταναστευτική Κρίση στον Έβρο.....	47
Εικόνα 6	Επιθέσεις στον Κυβερνοχώρο και μαζικές εκστρατείες παραπληροφόρησης	51

Εισαγωγή

Σήμερα τα μέσα ενημέρωσης αναφέρουν συχνά τους λεγόμενους υβριδικούς πολέμους. Αν και τα περισσότερα άρθρα δεν εξηγούν καθόλου την έννοια, συχνά την παρερμηνεύουν ή τη χρησιμοποιούν με παραπλανητικό τρόπο. Η κατανόηση της έννοιας είναι πολύ δύσκολη, δεδομένης της πολυπλοκότητας και της αφηρημένης της σε θεωρητικό επίπεδο, όταν εξηγείται εκτός των ορίων ενός συγκεκριμένου παραδείγματος. Αυτό είναι μέρος της τέχνης του υβριδικού πολέμου.

Στον πυρήνα κάθε εχθροπραξίας, υπάρχει πάντα η διερώτηση για το πώς οι ανάγκες και οι οριοθετήσεις τους διαμορφώνουν την κατανόησή μας για τον πόλεμο, ως έννοια. Αυτές οι κατηγορίες αποτελούν τη βάση για τη διαδικασία περιγραφής, μελέτης και -ίσως το πιο σημαντικό- οργάνωσης της γνώσης. Ο ίδιος ο πόλεμος είναι η γραμμή μεταξύ του αγώνα για την ειρήνη και της χρήσης βίας για πολιτικό όφελος.

Οι στρατιωτικές μελέτες και οι μελέτες ασφαλείας διαχωρίζουν περαιτέρω τον πόλεμο, χρησιμοποιώντας κατηγορίες όπως συμβατικός και αντισυμβατικός, περιορισμένος και ολοκληρωμένος, βιομηχανικός και προβιομηχανικός. Αυτές οι κατηγορίες, αν και είναι απαραίτητες, περιορίζουν τις γνώσεις μας, οριοθετώντας θεματικά και εννοιολογικά όρια, που ελέγχουν και διαμορφώνουν την κατανόησή μας (Adler and Barnett, nd).

Ο υβριδικός πόλεμος, ένας όρος που επινοήθηκε το 2005, είναι μια έννοια που επιδιώκει να αναδιαμορφώσει αυτά τα παραδοσιακά όρια σύγκρουσης και να επικεντρωθεί σε αποτελεσματικούς παράγοντες ή στρατηγικές, καθώς διασχίζουν τις γραμμές μεταξύ των κατηγοριών. Για παράδειγμα, ένας εξέχων ορισμός του υβριδικού πολέμου περιγράφει μια μορφή πολέμου που συνδυάζει συμβατικά, αντισυμβατικά, τρομοκρατικά και εγκληματικά στοιχεία, μέσω των οποίων μπορούν να αμφισβητηθούν παραδοσιακά ανώτερες δυνάμεις (Huntington, 1996).

Αυτή η ιδέα γίνεται όλο και πιο δημοφιλής στη δυτική στρατιωτική σκέψη και σκέψη ασφαλείας. Το κορυφαίο δόγμα του αμερικανικού στρατού αναφέρει ότι «η πιο πιθανή απειλή για την ασφάλεια στον στρατό, περιγράφεται καλύτερα ως υβριδική απειλή», μια πρόταση που απηχεί τα αυστραλιανά και βρετανικά δόγματα και την

αυξανόμενη σημασία του υβριδικού πολέμου στο σύγχρονο περιβάλλον ασφαλείας (Raitasalo and Sipilä, 2004).

Κεφάλαιο 1.

1.1 Γενικά Στοιχεία – Ορισμοί

Ο όρος «υβριδικός πόλεμος» αναφέρεται σε μια σύγκρουση όπου όλες οι εμπλεκόμενες πλευρές χρησιμοποιούν υβριδικό πόλεμο, που συνδυάζει συμβατικές (τακτικές), μη συμβατικές και άλλες τακτικές μάχης. Η έννοια δεν δημιουργήθηκε στο πλαίσιο της σύγκρουσης στην Ουκρανία, στο πλαίσιο της οποίας αναφέρεται συχνά, αλλά χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά πολύ νωρίτερα, παρόλο που ο συνδυασμός τακτικών και μαχών, στις οποίες αναφέρεται ο όρος, πηγαίνει τεχνικά σύμφωνα με τους κύριους ορισμούς πολύ παραπέρα. Ο Frank Hoffman στη σύντομη συνέντευξή του για το Κέντρο Στρατηγικών & Διεθνών Σπουδών, σχολίασε τη χρήση του όρου στο άρθρο του, ως όρο που στοχεύει να περιγράψει τι είδους πολέμους θα αντιμετωπίσουν η Δύση ή οι ΗΠΑ στο μέλλον.

Οι απαρχές της ιδέας του υβριδικού πολέμου εντοπίζονται σε ένα άρθρο του 2005, από τον Αντιστράτηγο Τζέιμς Μάτις και τον Αντισυνταγματάρχη Φρανκ Χόφμαν. Ο συνδυασμός χτυπημάτων με τεχνολογία πληροφοριών και επιτήρησης, θα μεταμορφώσει τον πόλεμο. Αντίθετα, ο Mattis και ο Hoffman πρότειναν ότι οι μελλοντικές συγκρούσεις θα εξαρτώνται από την ύπαρξη υβριδικού πολέμου, μια επέκταση της έννοιας του στρατηγού Charles Crurak για «πόλεμο τριών ομάδων» (Baylis et al, 2013). Ο Πόλεμος των Τριών Ομάδων, είναι μια έννοια που τονίζει την ποικιλόμορφη φύση της σύγχρονης σύγκρουσης και πήρε το όνομά της από ένα ενδεικτικό σενάριο, που περιγράφεται από τον Krulak, στο οποίο οι χερσαίες δυνάμεις των ΗΠΑ, συμμετέχουν ταυτόχρονα στον παραδοσιακό εμφύλιο πόλεμο, τη διατήρηση της ειρήνης και την ανθρωπιστική βοήθεια (Fukuyama, 1989).

Οι Mattis και Hoffman υποστηρίζουν ότι αυτή η ποικιλομορφία θα καθορίσει όχι μόνο το επιχειρησιακό περιβάλλον, αλλά και τις στρατηγικές και τις τακτικές των πιθανών αντιπάλων, που επιδιώκουν να νικήσουν την αμερικανική δύναμη. Αυτοί οι αντίπαλοι θα χρησιμοποιήσουν ένα περίπλοκο μείγμα μη συμβατικών τακτικών και άλλων δυνατοτήτων, σε μια σύνθεση ικανή να ξεπεράσει και να υπερνικήσει την παραδοσιακή αμερικανική ηγεμονία. Ο Mattis και ο Hoffman τόνισαν περαιτέρω τον βαθμό, στον οποίο αυτοί οι αντίπαλοι θα χρησιμοποιήσουν τον πόλεμο

πληροφοριών, για να «υπονομεύσουν την αμερικανική αποφασιστικότητα». (Raitasalo and Sipilä, 2004).

Οι Mattis και Hoffman συνιστούν στον στρατό των ΗΠΑ, να επικεντρωθεί στην εκπαίδευση και στην ανάπτυξη των περιπλοκών του υβριδικού πολέμου. Όπως ήταν αναμενόμενο, δεν ήταν οι πρώτοι που προσδιόρισαν το μείγμα ή τον συνδυασμό τακτικών και άτακτων δυνάμεων ως σημαντικές έννοιες. Για παράδειγμα, ο στρατηγός Bruce Palmer Jr. (που υπηρέτησε ως αναπληρωτής του General William Westmoreland κατά τη διάρκεια του πολέμου του Βιετνάμ) πίστευε ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες απέτυχαν στο Βιετνάμ, επειδή λίγοι Αμερικανοί κατανοούσαν την αληθινή φύση του πολέμου - ένας έξυπνος συνδυασμός παραδοσιακού και ανορθόδοξου πολέμου (Munkler, 2005).

Εικόνα 1 Υβριδικός Πόλεμος - Τα βασικά γνωρίσματά του και οι κύριες υβριδικές απειλές
Πηγή: Κοιλιάκος, 2020.

Ομοίως, η έννοια του σύνθετου πολέμου του Thomas Huber, στην έκδοση του 2002, του Compound Warfare: That Fatal Knot, υποστηρίζει ότι ένα μοναδικό πρότυπο στην ιστορία είναι η «ταυτόχρονη χρήση τακτικών ή κυρίαρχων δυνάμεων και παράτυπων ή ανταρτικών δυνάμεων ενάντια στον εχθρό», συνδυάζοντας τα

αποτελέσματα του οι Ναπολεόντειοι πόλεμοι στην Ιβηρική Χερσόνησο και η Βόρεια Εκστρατεία στον πόλεμο του Βιετνάμ (Fukuyama, 1989).

Ωστόσο, παρά τις ομοιότητες μεταξύ υβριδικού και σύνθετου πολέμου, ο Χόφμαν υποστηρίζει τη μοναδικότητα του υβριδικού πολέμου. Για τον Χόφμαν, ο υβριδικός πόλεμος χαρακτηρίζεται από συνδυασμό τακτικών και άτακτων δυνάμεων με τρομοκρατικές και εγκληματικές τακτικές, και στον προηγμένο πόλεμο, οι παράτυπες δυνάμεις χρησιμοποιούνται μόνες «για να αποσπάσουν την προσοχή σε ξεχωριστά θέατρα ή κλειστούς χώρους, μέτρα ισχύος ή οικονομίας ισχύος» (Buzan et al, 1998).

Επομένως, η έννοια του υβριδικού πολέμου δεν είναι εντελώς νέα. Μάλλον, εξελίχθηκε από προηγούμενες παρατηρήσεις και έννοιες. Αυτό που διακρίνει τον υβριδικό πόλεμο από τις σχετικές έννοιες είναι η δημοτικότητά του μεταξύ των δυτικών στρατιωτικών στοχαστών και επαγγελματιών. Αυτό οφείλεται εν μέρει στην προφανή εφαρμογή της έννοιας, στις συγκρούσεις στο Ιράκ και το Αφγανιστάν, όπου οι συγγραφείς χρησιμοποιούν τον όρο, ως υποκατάστατο για όρους, όπως η εξέγερση και ο αντισυμβατικός πόλεμος, οι οποίοι ισχυρίζονται ότι δεν αντικατοπτρίζουν την πολυπλοκότητα αυτών των συγκρούσεων. Ως μέσο για την έκβαση της σύγκρουσης, η έννοια του υβριδικού πολέμου ενισχύθηκε περαιτέρω, με απροσδόκητα σκληρή αντίσταση από τις δυνάμεις της Χεζμπολάχ (Fukuyama, 1989).

Μια δημοφιλής εξήγηση για αυτό το απροσδόκητο αποτέλεσμα επικεντρώνεται στον συνδυασμό παραδοσιακών και μη παραδοσιακών δυνατοτήτων της Χεζμπολάχ. Οι υποστηρικτές της υπόθεσής της εργάζονται για να κάνουν το πραγματικό αντίγραφο της δήλωσης διαθέσιμο στο διαδίκτυο. Οι υποστηρικτές της υπόθεσής της, εργάζονται για να κάνουν το πραγματικό αντίγραφο της δήλωσης, διαθέσιμο στο διαδίκτυο. Λόγω αυτής της δημοτικότητας, έχει προκύψει ένα ευρύ φάσμα ανταγωνιστικών εννοιών και χρήσεων του όρου. Για ορισμένους αναλυτές, αυτός ο αμφιλεγόμενος ορισμός καθιστά την έννοια άχρηστη. Επομένως, πριν αξιολογηθεί εάν ο υβριδικός πόλεμος είναι χρήσιμος, είναι σημαντικό να εκτιμηθεί πρώτα εάν ο υβριδικός πόλεμος είναι μια αρκετά συνεκτική έννοια προς ανάλυση (Fukuyama, 1989).

1.2 Τα όρια μεταξύ συμβατικού και υβριδικού πολέμου

Ο συμβατικός πόλεμος, σύμφωνα με το ΝΑΤΟ, είναι πόλεμος όπου εμπλέκονται τακτικοί αντίπαλοι, επίσημα στρατολογημένοι από το κράτος, και χρησιμοποιούνται τακτικές και στρατηγικές, με σεβασμό των διεθνών συνθηκών, συμβάσεων και νόμων.

Ο μη συμβατικός πόλεμος, επίσης σύμφωνα με το ΝΑΤΟ, είναι ένας πόλεμος που υποδηλώνει μια μορφή σύγκρουσης, όπου ένας ή περισσότεροι πρωταγωνιστές υιοθετούν ανορθόδοξες μεθόδους. Επιπλέον, άτακτα στρατεύματα είναι μαχητές που δεν έχουν καταταγεί επίσημα στις ένοπλες δυνάμεις ενός έθνους-κράτους ή άλλης νόμιμα συνιστώμενης οντότητας. Άλλοι ορισμοί το περιγράφουν ως βίαιο αγώνα μεταξύ κρατικών και μη φορέων για νομιμότητα και επιρροή στους σχετικούς πληθυσμούς. Ευνοεί έμμεσες και ασύμμετρες προσεγγίσεις, αν και μπορεί να χρησιμοποιεί όλο το φάσμα των στρατιωτικών και άλλων δυνατοτήτων, προκειμένου να διαβρώσει τη δύναμη, την επιρροή και τη βούληση ενός αντιπάλου.

Από την άλλη πλευρά, είναι πιθανό να βασίζονται στην τοπική υποστήριξη, να πολεμούν στον τόπο που ζουν και συχνά είναι δύσκολο να διακριθούν από τους ντόπιους πολίτες. Η τακτική των παράτυπων αντιπάλων θα περιλαμβάνει συχνά την υπονόμηση και τη διάβρωση της βούλησης και της αποφασιστικότητας του στόχου. Επίσης περιλαμβάνει την αποφυγή τακτικής αποφασιστικής ανάπτυξης των εθνικών δυνάμεων και, εάν είναι απαραίτητο, τότε κατά προτίμηση υπό τους όρους και τις συνθήκες που επιλέγουν οι παράτυποι αντίπαλοι. (Purton, 2015)

Ο υβριδικός πόλεμος, κατά την άποψη του ΝΑΤΟ, είναι μια βίαιη σύγκρουση που εφαρμόζει συνδυασμό και ταυτόχρονη χρήση συμβατικού και μη συμβατικού πολέμου, περιλαμβάνει κρατικούς και μη φορείς, που χρησιμοποιούνται προσαρμοστικά για την επιδίωξη των στόχων τους και δεν περιορίζονται σε φυσικό πεδίο μάχης ή έδαφος. Κάθε επίθεση περιέχει τους δικούς της συνδυασμούς και μεταλλάξεις των ανωτέρω και στοχεύει περαιτέρω πτυχές του κράτους και της κοινωνίας, για να την υπονομεύσει και να επιτύχει τους στόχους της. Ο υβριδικός πόλεμος μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε συγκρούσεις, όχι μόνο από κράτη και ένοπλες δυνάμεις, αλλά και από διάφορους παράγοντες πέρα από την εξουσία των κρατών (όπως τρομοκρατικές ή εξτρεμιστικές ομάδες.) Παρόλο που το φαινόμενο δεν είναι

καινούριο, αυτό που προκαλεί έκπληξη είναι η «κλίμακα χρήσης και εκμετάλλευσης παλαιών τακτικών με νέους τρόπους» (Bachmann, 2011).

Στην καρδιά του υβριδικού πολέμου βρίσκεται η κατηγορική διάκριση μεταξύ συμβατικού και μη συμβατικού πολέμου και η σημασία των παραγόντων που συνδυάζουν αυτές τις μορφές πολέμου, αν και όπως θα συζητηθεί αργότερα, η τρομοκρατία και το έγκλημα είναι επίσης δημοφιλή στοιχεία του υβριδικού πολέμου. Ωστόσο, το πιο σημαντικό χαρακτηριστικό του υβριδικού πολέμου είναι ο συνδυασμός συμβατικού και μη συμβατικού πολέμου (Huntington, 1996).

Η διάκριση μεταξύ συμβατικής και υβριδικής σύγκρουσης δεν είναι τόσο ξεκάθαρη όσο συχνά φαίνεται. Ορισμένοι αναλυτές και συγκεκριμένα ο Colin S. Gray, υποστηρίζουν ότι η ίδια η διάκριση είναι επικίνδυνη και προβληματική. Αυτό οφείλεται εν μέρει, στο ότι οι στοχαστές συχνά υιοθετούν μια διφορούμενη και μπερδεμένη προσέγγιση, για να διακρίνουν το κανονικό από το αντικανονικό. Για παράδειγμα, ο Χόφμαν διακρίνει το παραδοσιακό από το μη παραδοσιακό, με βάση γενικά υποκειμενικά χαρακτηριστικά. Γενικά, στη χρήση του Χόφμαν, το «συμβατικό» αναφέρεται στη σφαίρα της διεθνικής σύγκρουσης, ενώ το «αντισυμβατικό» στη συμπεριφορά των μη κρατικών παραγόντων. (Fukuyama, 1989).

Αυτό αντικατοπτρίζει την Απειλή Κυκλικής Υβριδικής Εκπαίδευσης του Στρατού των ΗΠΑ του 2010, που έχει σχεδιαστεί για να επιτρέπει στους σχεδιαστές, να δημιουργούν ασκήσεις εκπαίδευσης ενάντια σε υβριδικές απειλές. Εδώ, το «συμβατικό» ορίζεται επίσης από τα χαρακτηριστικά του, όπως αντιαρματικά όπλα, ρουκέτες βελτιωμένα όπλα, δίκτυα τακτικού ελέγχου και τακτικές συνδυασμένων όπλων». Το πρόβλημα με αυτό το τμήμα είναι ότι είναι εγγενώς διφορούμενο (Raitasalo and Sipilä, 2004).

Το δόγμα κατανοεί επίσης τις επιχειρήσεις πληροφοριών και τον πόλεμο ως ευθύνη των συμβατικών σχηματισμών. Χωρίς σαφή γραμμή μεταξύ συμβατικού και αντισυμβατικού, είναι δύσκολο να προσδιοριστούν ορθολογικά οι υβριδικές απειλές, επειδή δεν είναι σαφές τι συνδυάζει ο υβριδικός πόλεμος όταν συνδυάζεται συμβατικός και αντισυμβατικός πόλεμος. Όταν συζητάμε τον υβριδικό πόλεμο, ο άλλος πιο συχνά χρησιμοποιούμενος ορισμός του συμβατικού πολέμου (σε

αντίθεση με τον μη συμβατικό πόλεμο), επικεντρώνεται στη συμμόρφωσή του με τους νόμους των ένοπλων συγκρούσεων.

Για παράδειγμα, μια δημοσίευση από το Joint Special Operations University ορίζει τις συμβατικές δυνάμεις ως «στρατιωτικές οργανώσεις των οποίων η συμπεριφορά είναι σύμφωνη με το εθνικό ή το διεθνές δίκαιο». Και τα οπλικά συστήματα και ο εξοπλισμός του πληρούν αναγνωρισμένα πρότυπα ικανότητας. Ομοίως, είναι δύσκολο να προσδιοριστεί ποιο είναι το αποδεκτό πρότυπο ικανότητας, επομένως οι ορισμοί παραμένουν συγκεχυμένοι και ασαφείς.

Ένας πιο χρήσιμος και συνεκτικός τρόπος διάκρισης μεταξύ συμβατικού και μη συμβατικού πολέμου είναι να ορίσουμε κάθε μέθοδο, με βάση τους τρόπους με τους οποίους τα μέρη, επιδιώκουν να επιτύχουν τη νίκη, χρησιμοποιώντας οποιαδήποτε μέθοδο. Ο συμβατικός πόλεμος, ορίζεται ως η χρήση στρατιωτικής τεχνολογίας και οργάνωσης, για την επιδίωξη μάχης και καταστροφής του στρατού ενός εχθρού. Επομένως, ένα βασικό συστατικό ενός τέτοιου συμβατικού πολέμου, είναι η ικανότητα κατάληψης και διατήρησης εδαφών ή εδαφών.

Ενώ άλλα μέτρα μπορούν να χρησιμοποιηθούν, αυτά χρησιμοποιούνται σχεδόν πάντα για να διευκολύνουν ή να υποστηρίξουν την καταστροφή των εχθρικών δυνάμεων και την κατάληψη του εδάφους τους, με συμβατικά στρατιωτικά μέσα. Αυτό αντανakλάται στη διάσημη έννοια του πολέμου του Clausewitz, όπου και οι δύο πλευρές προσπαθούν να επιβάλουν τη θέλησή τους στην άλλη, μέσω μάχης. Από την άλλη πλευρά, ο μη συμβατικός πόλεμος, συμβαίνει όταν η μία πλευρά αποφεύγει μια αποφασιστική μάχη, λόγω των παραδοσιακών της αδυναμιών και αντ' αυτού προσπαθεί να νικήσει τον αντίπαλο, με πολιτική εξάντληση ή άλλα μέσα.

Αυτή η διαφορά διατυπώνεται καλά από τον Μάο Τσε Τουνγκ στο βιβλίο του *Guerrilla Warfare*. Για τον Μάο, οι άτυπες δυνάμεις ήταν μια ξεχωριστή φάση του «επαναστατικού κινήματος» που χρησιμοποιήθηκε για να μειώσει την αποφασιστικότητα των αντιπάλων, ενώ παράλληλα επέτρεπε την ανάπτυξη πολιτικής και οικονομικής οργάνωσης. Ο Μάο πίστευε ότι οι τακτικές δυνάμεις χρησιμοποιούνταν, όταν αυτές οι μη συμβατικές δυνάμεις άλλαζαν την πολιτική και οικονομική ισορροπία, δίνοντας στις επαναστατικές δυνάμεις έναν τρόπο να

«αναζητήσουν λύσεις», μέσω της χρήσης συμβατικών δυνάμεων. Αυτό συμβαίνει γιατί οι συμβατικές δυνάμεις μπορούν μόνο να λάβουν αποφάσεις. Άρα, η διαφορά είναι για λόγους απασχόλησης.

Η εστίαση στα χαρακτηριστικά μιας δύναμης, όπως αν είναι κράτος ή οργάνωση που κατέχει προηγμένα όπλα, μπερδεύει το «πώς» και το «τι». Αυτά τα χαρακτηριστικά σχετίζονται με τις συμβατικές δυνάμεις, καθώς υποστηρίζουν τη δημιουργία δυνάμεων μάχης, που κερδίζουν έδαφος και νικούν τις εχθρικές στρατιωτικές δυνάμεις. Η έλλειψη αυτών των χαρακτηριστικών συχνά σημαίνει ότι οι παραδοσιακές αδυναμίες οδηγούν τους παίκτες στην υιοθέτηση παράτυπων στρατηγικών.

Ως παράδειγμα αυτής της ανισότητας, το Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ, απέναντι στις δυνάμεις των ΗΠΑ, έχει υιοθετήσει μια στρατηγική αποφυγής μιας αποφασιστικής μάχης και αντ' αυτού επιδιώκει έναν συγκεκριμένο σκοπό, ενώ εξουθενώνει πολιτικά τις κυβερνήσεις των ΗΠΑ και του Ιράκ ως εξέγερση. Για το σκοπό αυτό, ανακατεύονταν με τον πληθυσμό, χρησιμοποίησαν ελαφρά όπλα, επιχειρούσαν κυρίως τη νύχτα και χρησιμοποιούσαν τακτικές χτυπήματος και φυγής. Μετά την αποχώρηση των στρατευμάτων των ΗΠΑ, το 2010 και την ανακατάληψη του Ισλαμικού Κράτους στη Συρία, το Ισλαμικό Κράτος μετέτρεψε την εξέγερση σε τακτική δύναμη, ικανή να καταλάβει μεγάλες πόλεις του Ιράκ. Για το σκοπό αυτό, χρησιμοποίησαν τανκς, οχήματα και βαρέα όπλα σε τακτικές «κεραυνοβόλου πολέμου» για να συντρίψουν την άμυνα του ιρακινού στρατού.

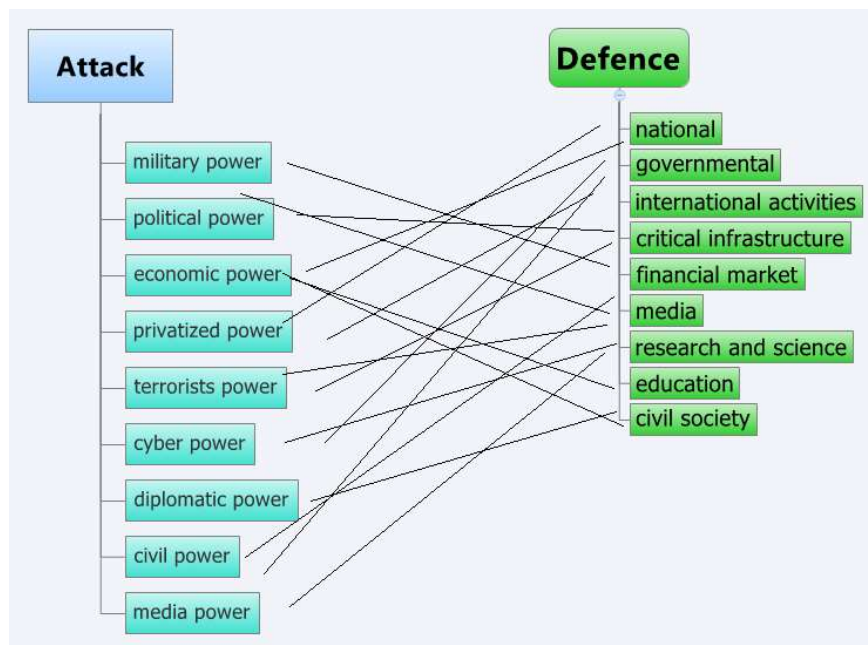
Εικόνα 2 Υβριδικός πόλεμος και Ισλαμικό Κράτος
Πηγή: Χατζηγιάννου, 2019

Αυτά τα χαρακτηριστικά διαφέρουν, επειδή χρησιμοποιούνται σε

διαφορετικές επιτυχημένες μεθόδους και παράγουν διαφορετικά επίπεδα αποτελεσματικότητας μάχης. Η διαφορά μεταξύ συμβατικού και ανορθόδοξου πολέμου είναι η προθυμία και η ικανότητα άμεσης πρόκλησης και επιδίωξης αποφασιστικής ήττας από τον στρατό του εχθρού.

1.3 Ορισμός της εγκληματικότητας και της τρομοκρατίας

Ενώ ο συνδυασμός συμβατικού και ανορθόδοξου πολέμου είναι μακράν το κυρίαρχο χαρακτηριστικό του υβριδικού πολέμου, είναι επίσης σημαντικό να ληφθούν υπόψη οι έννοιες του εγκλήματος και της τρομοκρατίας και η ιδέα των υβριδικών απειλών ή πρακτόρων που χρησιμοποιούν και συνδυάζουν αυτές τις δραστηριότητες.

Σχήμα 1 Πτυχές υβριδικής επίθεσης και άμυνας
Πηγή: Cederberg, 2015.

Αν και δεν είναι τόσο εύκολο να συζητηθούν ή να αναλυθούν, όσο οι συμβατικοί και ανορθόδοξοι πόλεμοι, εξακολουθούν να αποτελούν βασικό συστατικό του πιο συνηθισμένου ορισμού του υβριδικού πολέμου (Jackson & Sorensen, 2006). Το πρόβλημα είναι να ορίσουμε αυτές τις έννοιες με σαφήνεια και σε συνδυασμό με την έννοια του υβριδικού πολέμου. Ενώ το έγκλημα μπορεί να οριστεί με συνοχή, η ουσιαστική πρόκληση για την τρομοκρατία ως έννοια, καθιστά τον ορισμό του υβριδικού πολέμου σε μεγάλο βαθμό περιττό. Στην πράξη, η σημασία αυτών των εννοιών είναι ότι δίνουν έμφαση στην προσαρμοστικότητα και την ποικιλομορφία των

παραγόντων ανάμειξης, αντί να ορίζουν συγκεκριμένες λειτουργίες ή πτυχές του υβριδικού πολέμου (Adler and Barnett, 1998).

Το οργανωμένο έγκλημα γενικά περιγράφει τη συμπεριφορά μιας ομάδας με κάποια δομή ή μορφή οργάνωσης, σκοπός της οποίας είναι η απόκτηση χρημάτων μέσω παράνομων δραστηριοτήτων. Αυτές οι παράνομες δραστηριότητες περιλαμβάνουν συχνά παραποίηση ή ξέπλυμα χρήματος, απάτη, πορνεία, εμπορία ναρκωτικών και ανθρώπων. Τέτοια εγκλήματα συχνά θεωρούνται σημαντικά στον υβριδικό πόλεμο για δύο λόγους.

Πρώτα και κύρια, είναι μια πηγή εισοδήματος που χρηματοδοτεί δραστηριότητες εγκληματικών οργανώσεων. Το οργανωμένο έγκλημα θεωρείται συχνά ως κύρια πηγή για την παραγωγή χρημάτων από παράνομες δραστηριότητες, αν και μπορεί να αποκτήσει κοινωνική θέση ή έλεγχο μέσω των επιδιώξεών του. Τα μέλη τους μπορούν να χρησιμοποιήσουν βία και άλλα μέσα, αλλά αυτά είναι τα μέσα για να κερδίσουν χρήματα (Λιαρόπουλος, 2020).

Στον υβριδικό πόλεμο, η δημιουργία εσόδων μέσω παράνομων δραστηριοτήτων νοείται ως ένα μέσο για την επίτευξη ενός σκοπού, μια πηγή εισοδήματος που χρηματοδοτεί τις δραστηριότητες των υβριδικών πρακτόρων. Εάν μια εγκληματική επιχείρηση επιδιώκει πολιτικούς στόχους πέρα από το καθαρό κέρδος, μπορεί να γίνει υβριδικός πράκτορας (Fukuyama, 1989). Αυτός ο περαιτέρω στόχος είναι συνήθως η αντικατάσταση ή η θεμελιώδης υπονόμηση της διακυβέρνησης μιας χώρας, παρόμοια με μια εξέγερση. Αυτό μπορεί να φανεί στην ταξινόμηση των μεξικανικών καρτέλ ναρκωτικών ως υβριδικής απειλής. Έτσι, το έγκλημα στο πλαίσιο του υβριδικού πολέμου είναι κατά κύριο λόγο, ένα μέσο για την προώθηση των άλλων στόχων του.

Δεύτερον, το έγκλημα, εκτός από τα έσοδα που παρέχει, θεωρείται από τους στοχαστές του υβριδικού πολέμου, εξίσου σημαντικό με τα μέσα, με τα οποία οι υβριδικές απειλές υπονομεύουν την κρατική διακυβέρνηση. Το έγκλημα νοείται ως ένα οπλικό σύστημα που αποσταθεροποιεί μια κυβέρνηση (Buzan et al, 1998).

Επιπλέον, η εγκληματική συμπεριφορά αυξάνει την πολυπλοκότητα και την προσαρμοστικότητα του συνδυασμού απειλών, συγκαλύπτοντας τις μικτές απειλές

ως εγκληματικές οργανώσεις. Οι εγκληματίες συχνά κατηγοριοποιούνται ως διαφορετικοί τύποι προβλημάτων και προσεγγίζονται από διαφορετικές οπτικές γωνίες και οργανωτικά πλαίσια, καθώς οι χώρες προσπαθούν να αντιμετωπίσουν τις απειλές για την εθνική ασφάλεια. Η εγκληματικότητα θεωρείται από τους στοχαστές του υβριδικού πολέμου ως ένας άλλος τομέας συμπεριφοράς, στον οποίο οι υβριδικοί παράγοντες μπορούν να παρουσιάσουν πολλαπλά «διλήμματα» σε πιο συμβατικούς οργανισμούς.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η έννοια της εγκληματικής συμπεριφοράς υποδηλώνει την αναπαράσταση της ρυθμιστικής νομιμότητας ή παρανομίας της εγκληματικής συμπεριφοράς μικτών παραγόντων. Για παράδειγμα, ενώ το ISIS, που συχνά αναφέρεται ως υβριδικός παράγοντας, μπορεί να περιγραφεί ότι χρηματοδοτεί τις δραστηριότητές του μέσω παράνομων δραστηριοτήτων, ο ισχυριζόμενος κρατικός χαρακτήρας του σημαίνει ότι αυτές οι επιχειρήσεις είναι νόμιμες, βάσει της νομολογίας του. Αυτή η κανονιστική νομιμότητα, περιπλέκει την ιδέα της εγκληματικότητας ως μέρος του υβριδικού πολέμου, οδηγώντας ορισμένους συγγραφείς να αποφεύγουν σκόπιμα την εγκληματικότητα ως μέρος του ορισμού του υβριδικού πολέμου (Huntington, 1996).

Ενώ η εγκληματική οργάνωση μπορεί να οριστεί πολύ ξεκάθαρα, η τρομοκρατία είναι ένας πιο αμφιλεγόμενος όρος. Με μια πολύ γενική έννοια, η τρομοκρατία αποτελεί τη «συστηματική» χρήση, ή την απειλή χρήσης βίας που συμβαίνει πάντα ως αντίδραση ή άσκηση πίεσης από οργανωμένες ομάδες με πολιτικά, θρησκευτικά ή άλλα ιδεολογικά κίνητρα (ως υπόβαθρο/βάση) αλλά ακόμη και από ολόκληρους κρατικούς μηχανισμούς, εναντίον ατόμων, ομάδων ή περιουσιών, με απώτερο στόχο τις κυβερνήσεις από τις οποίες προσδοκούν κάποια αντίστοιχα (των κινήτρων) οφέλη/κέρδη. Η κάθε πράξη επ' αυτού χαρακτηρίζεται τρομοκρατική πράξη και οι ενεργούντες αυτήν, τρομοκράτες. Το πρόβλημα είναι το ευρύ φάσμα των ενεργειών που μπορούν να χωρέσουν σε αυτόν τον ορισμό. Για παράδειγμα, ο στρατηγικός βομβαρδισμός μπορεί να συμπεριληφθεί σε αυτόν τον ορισμό (Buzan et al, 1998).

Επιπλέον, ειδικά στον υβριδικό πόλεμο, η διάκριση μεταξύ αντισυμβατικού πολέμου και τρομοκρατίας είναι γεμάτη εννοιολογικές δυσκολίες. Οι αντάρτες χρησιμοποιούν σχεδόν πάντα τυπικές τρομοκρατικές τακτικές στις εκστρατείες τους.

Επιπλέον, όπως υποστήριξε ο Lawrence Friedman, η τρομοκρατία είναι εννοιολογικά μια πρωτόγονη μορφή αντισυμβατικού πολέμου που επιδιώκει μόνο περιορισμένα αποτελέσματα.

Δεδομένων των ομοιοτήτων μεταξύ των δύο προσεγγίσεων, είναι δύσκολο να γίνει διάκριση της σημασίας του παράγοντα της χρήσης και των δύο εργαλείων του αντισυμβατικού πολέμου και της τρομοκρατίας (Hobsbaw, 2007). Η τρομοκρατία συχνά θεωρείται από τους στοχαστές του υβριδικού πολέμου, ως μέσο διάκρισης μεταξύ του αντισυμβατικού πολέμου από υβριδικούς πράκτορες, στην άμεση γεωγραφική τους περιοχή και των ενεργειών τους «πίσω» από τον αντίπαλο. Για παράδειγμα, το U.S. Doctrine Aid Hybrid Threat βλέπει την τρομοκρατία ως μέρος της ικανότητας του Hybrid Threat να «επιτίθεται στον εχθρό οποτεδήποτε και οπουδήποτε» (Raitasalo and Sipilä, 2004). Ομοίως, όταν ο Andrea Manciuilli γράφει ότι η τρομοκρατική απειλή είναι ένα από τα όπλα που χρησιμοποιεί το ISIS για να φέρει τη σύγκρουση πέρα από τα εδαφικά του σύνορα, απευθείας στο σπίτι μας και να δημιουργήσει μια ατμόσφαιρα τρόμου στην κοινότητά μας.

Η τρομοκρατία, όπως και η εγκληματικότητα, χρησιμοποιείται κυρίως από τους υποστηρικτές της έννοιας του υβριδικού πολέμου, για να τονίσουν τα διάφορα εργαλεία και συμπεριφορές που χρησιμοποιούνται από υβριδικούς πράκτορες, αντί για συγκεκριμένες τακτικές ή εργαλεία για υβριδικές απειλές. Ενώ οι πυραυλικές επιχειρήσεις της Χεζμπολάχ, σχεδιάστηκαν για να τρομοκρατήσουν τον ισραηλινό πληθυσμό και θα μπορούσαν να ονομαστούν τρομοκρατία με αυτή την έννοια, πολλοί συγγραφείς βλέπουν την τακτική, ως μέρος των ανορθόδοξων πολεμικών επιχειρήσεων της Χεζμπολάχ, παρομοιάζοντάς την με ριζοσπάστες συγγραφείς κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Ομοίως, στην Ουκρανία, ενώ η κυβέρνηση του Κιέβου έχει περιγράψει τις επιχειρήσεις της κατά των υποστηριζόμενων από τη Ρωσία αυτονομιστών ως «αντιτρομοκρατική επιχείρηση», η σύγκρουση θεωρείται άτυπη και ρουτίνα. Ο πόλεμος, η συγκεκριμένη «τρομοκρατική» πτυχή της σύγκρουσης σπάνια συζητείται. Οι στοχαστές του υβριδικού πολέμου σπάνια ασχολούνται άμεσα με την τρομοκρατία (Buzan et al, 1998).

Ενώ υπάρχει ξεκάθαρα κάποια εγκληματικότητα στη διεθνή χρηματοδότηση

της Χεζμπολάχ, το μεγαλύτερο μέρος της χρηματοδότησής της, προέρχεται από δωρεές στον Λίβανο και υποστήριξη από το Ιράν. Δεν θα εμπλακεί σε εγκληματικές δραστηριότητες στο ισραηλινό έδαφος για να αποσταθεροποιήσει την ισραηλινή κυβέρνηση. Επιπλέον, αν και η Ρωσία χρησιμοποίησε εγκληματικούς δεσμούς στην εκστρατεία της στην Ουκρανία, συμπεριλαμβανομένης της κατοχής της Κριμαίας και της υποκίνησης εξεγέρσεων στο Ντονμπάς και το Λουχάνσκ, αυτοί οι δεσμοί δεν ήταν σημαντικοί για το αποτέλεσμα της εκστρατείας.

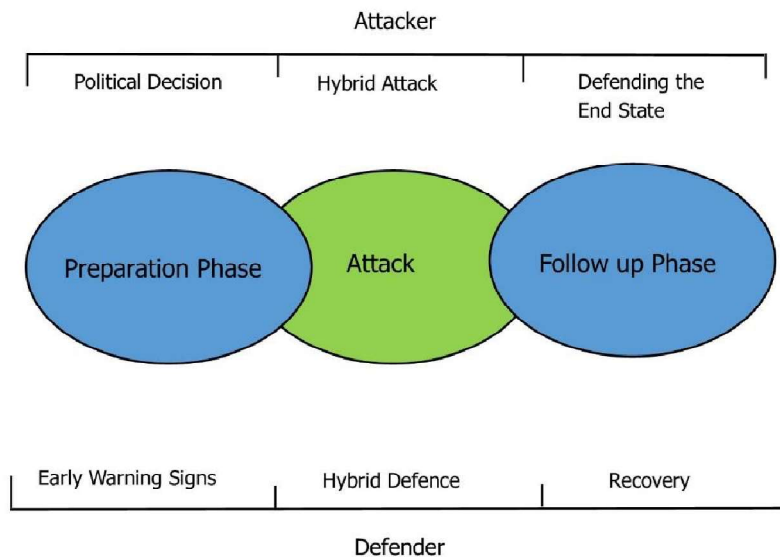
Συμπερασματικά, το έγκλημα και η τρομοκρατία είναι σημαντικά συστατικά του υβριδικού πολέμου, επειδή δίνουν έμφαση στην ποικιλομορφία του υβριδικού πολέμου, παρά στις συγκεκριμένες ενέργειες που εμπλέκονται στην εγκληματική συμπεριφορά ή την τρομοκρατία. Οι συγγραφείς χρησιμοποιούν το «έγκλημα» και την «τρομοκρατία» για να τονίσουν το γεγονός ότι οι φορείς που χρησιμοποιούν υβριδικό πόλεμο, συνδυάζουν όχι μόνο συμβατικό και αντισυμβατικό πόλεμο, αλλά και διαφορετικά στρατηγικά εργαλεία, στρατιωτικά και μη (Huntington, 1996).

Κεφάλαιο 2.

2.1 Οι πτυχές του Υβριδικού Πολέμου

Οι υβριδικές απειλές, ως επί το πλείστον, δεν περιλαμβάνουν μόνο το στρατιωτικό πεδίο, αλλά στοχεύουν όσο το δυνατόν πιο διεξοδικά και σε ευρύτερους τομείς, προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους τους. Η επίθεση συχνά αποτελείται από έναν συνδυασμό των ακόλουθων παραγόντων: την πολιτική, τις Ένοπλες Δυνάμεις, τη διπλωματία, την οικονομία, την τρομοκρατία, τον κυβερνοχώρο, την πολιτική εξουσία και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Όλοι αυτοί οι παράγοντες, σε συνδυασμό, συμβάλλουν στη δύναμη του επιτιθέμενου και στην πολυπλοκότητα και στην πιθανότητα επιτυχίας μιας επίθεσης.

Οι πτυχές της άμυνας περιλαμβάνουν: την εθνική και κυβερνητική άμυνα, τις διεθνείς δραστηριότητες, τις κρίσιμες υποδομές και τη χρηματοπιστωτική αγορά, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, την έρευνα και την επιστήμη, την εκπαίδευση και την κοινωνία των πολιτών. Η άμυνα πρέπει να ανταποκριθεί σε παράλληλες σειρές από αυτές τις πτυχές, για να ανταποκριθεί στην τακτική «έκπληξη» του συνδυασμού επίθεσης του εχθρού.

Σχήμα 2 Οι φάσεις του υβριδικού πολέμου
Πηγή: Cederberg, 2015.

Επίσης οι πτυχές της άμυνας, από την άλλη πλευρά πρέπει να ανταποκρίνονται στις πτυχές της επίθεσης. Είναι επίσης σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι οι συνδυασμοί και η ισχύς των πλευρών επίθεσης είναι πάντα διαφορετικές, επομένως για ολοκληρωμένες και επιτυχημένες αμυντικές χώρες και οι Σύμμαχοι πρέπει να έχουν αναπτύξει όλες τις αμυντικές πτυχές και να μπορούν να τις χρησιμοποιούν όλες ξεχωριστά και σε συνδυασμούς, για να εξασφαλίσει την άμυνα ή ακόμα και την αντεπίθεση.

2.2 Οι φάσεις της Υβριδικής Επίθεσης

Αν και οι φάσεις του υβριδικού πολέμου μπορεί να μην χρησιμοποιούνται στην κοινή και καθιερωμένη διεθνή ορολογία, σύμφωνα με τον ερευνητή του Κέντρου Πολιτικής Ασφάλειας της Γενεύης, Aaro Cederberg, έχουν ως εξής: η φάση της προετοιμασίας, η φάση της επίθεσης και η φάση της παρακολούθησης.

2.2.1 Η Φάση της Προετοιμασίας

Αυτή η φάση επισημαίνει τα βήματα, τις καταστάσεις και τις αποφάσεις που ελήφθησαν πριν από την πραγματική επίθεση, προκειμένου να διασφαλιστεί ένα ευνοϊκό περιβάλλον για την πραγματοποίηση της ίδιας της επίθεσης. Από το προηγούμενο κεφάλαιο που περιγράφει τις πτυχές μιας επίθεσης, γίνεται αντιληπτό ποιες περιοχές θα μπορούσαν να περιλαμβάνουν τέτοια βήματα και αποφάσεις. Αυτή η φάση έχει μια πιο ευρεία εμβέλεια, από την προετοιμασία της εξουσίας του στρατιωτικού, του οικονομικού και του ιδιωτικού τομέα, από την απόκτηση επαρκούς πολιτικής εντολής, τα διπλωματικά παιχνίδια, τη λήψη μέτρων και καταστάσεων στην εσωτερική πολιτική, προκειμένου να προετοιμαστεί η κοινωνία και να κερδίσει την υποστήριξή της, μέσω του ελέγχου των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Είναι πολύ σημαντικό να μελετήσουμε αυτή τη φάση, καθώς περιέχει πολύ σημαντικά προειδοποιητικά σημάδια, που η δυτική κοινωνία και το NATO, πρέπει να αναγνωρίσουν εάν θέλουν να αντιμετωπίσουν με επιτυχία τις υβριδικές απειλές.

2.2.2 Η Φάση της Επίθεσης

Η φάση της επίθεσης μπορεί να είναι εκπληκτικά μικρότερη από τη φάση της προετοιμασίας, ή ακόμα και η συντομότερη από τις τρεις. Περιλαμβάνει τον

επιλεγμένο συνδυασμό διαθέσιμων και γνωστών στρατιωτικών και μη πλευρών επίθεσης. Ως εκ τούτου, περιλαμβάνει συνήθως στρατιωτικές επιχειρήσεις, παραστρατιωτικές μονάδες ή επιχειρήσεις και υποστήριξη μονάδων ανταρτών, πολιτικά και διπλωματικά παίγνια, τρομοκρατικές και κυβερνοαπειλές με την εγχώρια υποστήριξη, που συχνά εξασφαλίζεται από ελεγχόμενες εκπομπές μέσω/πληροφοριών ή άλλες μορφές. Μια άλλη πολύ σημαντική προϋπόθεση για την επίθεση είναι η παρουσία στη χώρα στόχο. Σε ορισμένες περιπτώσεις είναι δύσκολο να ορίσουμε πού και πότε ξεκινά η πραγματική επίθεση ή πόλεμος σε σύγκριση με ενέργειες προετοιμασιών ή κλειστών συγκρούσεων.

2.2.3 Η Φάση της Παρακολούθησης

Η φάση παρακολούθησης αποσκοπεί στη διασφάλιση της εκπλήρωσης των στόχων της αποστολής και συχνά περιλαμβάνει σειρά πολιτικών, διπλωματικών και στρατιωτικών βημάτων που ανταποκρίνονται στην τρέχουσα κατάσταση. Αυτή η φάση έρχεται μετά την ίδια την επίθεση και ως εκ τούτου είναι για άλλη μια φορά δύσκολο να προσδιοριστεί η σύγκρουση, καθώς δεν είναι ένας ανοιχτός πόλεμος αλλά μοιάζει περισσότερο με μια διπλωματική παρτίδα σκακιού που ανοίγει το δρόμο για τη νίκη.

2.3 Η Φάση της Άμυνας

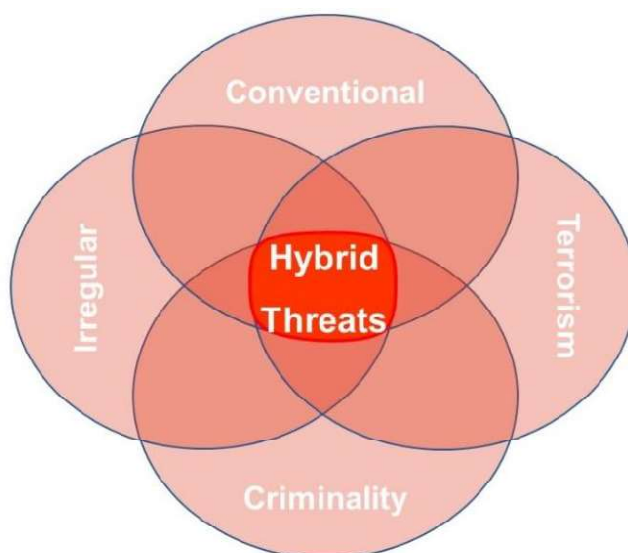
Για επιτυχή άμυνα, τα κράτη και οι Σύμμαχοι πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν έγκαιρα προειδοποιητικά σημάδια πιθανής υβριδικής επίθεσης ή επιχειρήσεων κατά τη φάση προετοιμασίας του επιτιθέμενου. Αυτό είναι ένα πολύ σημαντικό βήμα άμυνας, καθώς η έγκαιρη αναγνώριση μπορεί να οδηγήσει στην πρόληψη περαιτέρω πραγματικής επίθεσης, ζημιών και απωλειών ή τουλάχιστον στην ελαχιστοποίηση της έκτασής τους. Η έγκαιρη αναγνώριση επιτρέπει επίσης στον αμυνόμενο να κερδίσει χρόνο για την ενίσχυση της άμυνας και την προετοιμασία της υποδομής κρίσης.

Κατά τη διάρκεια της ίδιας της επίθεσης, ο αμυνόμενος πρέπει να χρησιμοποιήσει επαρκή συνδυασμό αμυντικών ενεργειών, ως απάντηση στην επίθεση, εξ ου και η φάση της υβριδικής άμυνας. Αυτά είναι σε μεγάλο βαθμό απρόβλεπτα και πρέπει να προσαρμοστούν στην αρχική τακτική της επίθεσης.

Μετά την επίθεση και την άμυνα, υπάρχει ανάγκη για χρόνο ανάκαμψης για τα κράτη για να αποκαταστήσουν τον στρατό, την οικονομία, τους πολίτες και άλλες πληγείσες πτυχές του κράτους.

2.4 Οι Υβριδικές Απειλές όπως Εντοπίζονται και Αντιμετωπίζονται

Η Συμμαχία δίνει στον 21ο αιώνα τόσο τις παλιές της μάχες, αναφερόμενες στη Ρωσία, όσο και τις νέες, διεθνείς, στις οποίες πρέπει να μπορεί να ανταποκριθεί ως αμυντική, στρατιωτική συμμαχία. Ως εκ τούτου, ακόμη και οι υβριδικές απειλές για αυτήν, προέρχονται τόσο από τις παραδοσιακές όσο και από τις νέες, διεθνείς απειλές της. Συγκεκριμένα, το NATO αντιμετωπίζει υβριδικές προκλήσεις επί του παρόντος από τη Ρωσία, στο Αφγανιστάν, και πιθανώς από το Ισλαμικό Κράτος (Davis et al, 2015).

Σχήμα 3 Υβριδικές Απειλές
Πηγή: Purton, 2015.

Σε διεθνές επίπεδο, το NATO έχει αναγνωρίσει αρκετές ενέργειες ως υβριδικές απειλές. Μεταξύ αυτών είναι: πολυτροπικές, χαμηλής έντασης, κινητικές και μη κινητικές απειλές για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια, συμπεριλαμβανομένου του κυβερνοχώρου, χαμηλής έντασης σενάρια ασύμμετρης σύγκρουσης, παγκόσμια τρομοκρατία, πειρατεία, διεθνές οργανωμένο έγκλημα, δημογραφικές προκλήσεις, ασφάλεια πόρων, μείωση από την παγκοσμιοποίηση και διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής.

Στην πιο παραδοσιακή νότα, η ρωσική εισβολή και προσάρτηση της Κριμαίας χαρακτηρίζεται συχνά ως υβριδικός πόλεμος. Πολλοί δυτικοί παρατηρητές αναλύουν τη ρωσική τακτική ως συνδυασμό συμβατικών και ανορθόδοξων πολεμικών επιχειρήσεων, καθώς και χορηγίας πολιτικών διαμαρτυριών, οικονομικού καταναγκασμού και μιας ισχυρής εκστρατείας πληροφόρησης ως υβριδικό πόλεμο.

Λόγω αυτής της ετικέτας, η σύγκρουση στην Ουκρανία που καταδεικνύει την υβριδική απειλή της Ρωσίας, αποτελεί την πιο πραγματική και μεγαλύτερη υβριδική απειλή για το ΝΑΤΟ. Παρόλο που οι υβριδικές απειλές για το ΝΑΤΟ δεν περιορίζονται και δεν θα περιοριστούν σε αυτή τη σύγκρουση. Ωστόσο, οι συζητήσεις και οι επικριτικές φωνές που προέκυψαν γύρω από τη σύγκρουση, έδωσαν την προσοχή σε αυτού του είδους τις απειλές και την τρέχουσα αυξανόμενη χρήση και «δημοτικότητά» του, μεταξύ των πλευρών που δεν είναι εχθροί του ΝΑΤΟ. Εξού και η απόλυτη ανάγκη για το ΝΑΤΟ, να προσαρμόσει και να μεταρρυθμίσει τις αμυντικές του στρατηγικές, προκειμένου να μπορέσει να ανταποκριθεί με επιτυχία σε τέτοιες απειλές και να τις καταπολεμήσει.

Κεφάλαιο 3.

3.1 Μέθοδοι και Τακτικές του Υβριδικού Πολέμου

Ο υβριδικός πόλεμος συχνά υποδεικνύει διαφορετική χρήση μεθόδων και τακτικών. Αντί για μεγάλης κλίμακας στρατιωτική εισβολή, ο επιτιθέμενος στοχεύει και υπονομεύει το θέμα με άλλες μεθόδους, που συχνά περιλαμβάνουν χρήση εκστρατειών παραπληροφόρησης, ανατρεπτικές πληροφορίες, κυβερνοεπιθέσεις, δολιοφθορές ή πολιτική υποστήριξη αυτονομιστών ή άλλων ομάδων, φίλα προσκείμενες του επιτιθέμενου. Άλλοι ερευνητές το περιγράφουν επίσης ως συνδυασμό συμβατικών δυνατοτήτων, παράτυπων τακτικών και σχηματισμών, τρομοκρατικών ενεργειών που περιλαμβάνουν αδιάκριτη βία και καταναγκασμό, και εγκληματική διαταραχή. Η ψυχολογική και πολιτική διάσταση περιλαμβάνει τον διαχωρισμό στρατιωτικών και τάξεων υψηλής μόρφωσης και επαγγελματιών από τον μέσο άμαχο πληθυσμό. Τέτοια βήματα οδηγούν σε διαίρεση της κοινωνίας, καθιστώντας τις πολιτικές αποφάσεις πιο δύσκολο να χρησιμοποιηθούν. Ο συνδυασμός της χρήσης όλων των αναφερόμενων πτυχών του υβριδικού πολέμου μαζί με τις συμβατικές στρατιωτικές επιθέσεις και η ευελιξία ενισχύουν σε μεγάλο βαθμό τον κίνδυνο των απειλών του υβριδικού πολέμου.

Συνολικά, οι υβριδικές επιθέσεις χρησιμοποιούν και διερευνούν τις αλληλεξαρτήσεις και τα τρωτά σημεία των κοινωνιών. Η έννοια του υβριδικού πολέμου συγχέει τον πόλεμο και την ειρήνη, καθώς δεν είναι σαφές πότε αρχίζει και πότε τελειώνει ο πραγματικός πόλεμος, είτε κατά τη διάρκεια πληροφοριών και επιθέσεων στον κυβερνοχώρο, είτε ακόμη περισσότερο κατά τη διάρκεια στρατιωτικών επιχειρήσεων, καθώς οι κυβερνοεπιθέσεις τείνουν να είναι η αιχμή του δόρατος των υβριδικών επιχειρήσεων. Ειδικά στην περίπτωση του Οργανισμού του Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO), η έννοια αυτή τη στιγμή αναδεικνύει την έννοια των ολοκληρωτικών πολέμων (Cedeberg, 2015).

Συμπερασματικά, περαιτέρω χαρακτηριστικά ή τακτικές του υβριδικού πολέμου περιλαμβάνουν:

- Μικτές τακτικές – συνδυασμός στρατιωτικών δυνατοτήτων με μικρές μονάδες, ασύμμετρες επιθέσεις και κινητές μονάδες.

- Ευέλικτη και προσαρμόσιμη δομή – καθώς οι μονάδες είναι μικρές, είναι συνήθως ικανές τόσο για μικρής όσο και για μεγάλης κλίμακας χτυπήματα.
- Τρομοκρατικές και κυβερνοτρομοκρατικές επιθέσεις.
- Τεχνολογικά προηγμένα συστήματα που υπερβαίνουν τα αρχικά τους μέσα.
- Εκστρατεία προπαγάνδας, ελέγχου των μέσων ενημέρωσης ή/και παραπληροφόρησης.
- Εγκληματική δραστηριότητα, ως κοινή πηγή χρηματοδότησης ή ως επίθεση.
- Στόχος του διαχωρισμού της κοινωνίας, υπονομεύοντας την ενότητά της και δυσχεραίνει την εκτέλεση πολιτικών αποφάσεων.
- Αδιαφορία για το διεθνές δίκαιο – χρήση ανατρεπτικών πληροφοριών, δολιοφθορά ή πολιτική υποστήριξη εξτρεμιστικών ομάδων, φίλα προσκείμενων του επιτιθέμενου (Moreland, 2015).

3.2 Σύγκλιση Τακτικού και Υβριδικού Πολέμου

Έτσι, το πρώτο συνεκτικό όραμα του υβριδικού πολέμου επικεντρώνεται στην τακτική και επιχειρησιακή συγχώνευση ανορθόδοξου και συμβατικού πολέμου. Αυτή η μορφή υβριδικού πολέμου ορίζεται από την εμφάνιση ενός νέου, πιο εξελιγμένου αντιπάλου. Η έννοια του περίπλοκου αντισυμβατικού αντιπάλου αντανακλάται στο βρετανικό στρατιωτικό δόγμα, το οποίο ορίζει τον υβριδικό πόλεμο ως ειδική συνιστώσα του ανορθόδοξου πολέμου (Huntington, 1996): ο υβριδικός πόλεμος διεξάγεται από αντισυμβατικές δυνάμεις που έχουν πρόσβαση σε όπλα τελευταίας τεχνολογίας και κοινώς χρησιμοποιούμενα συστήματα. Αναμένεται ότι οι άτυπες ομάδες θα συνεχίσουν να αποκτούν πρόσβαση σε προηγμένα όπλα και τεχνολογία και οι δυνάμεις επέμβασης θα πρέπει να αντιμετωπίσουν απειλές που είχαν κατά κύριο λόγο συνδεθεί με τις τακτικές ένοπλες δυνάμεις των κρατών στο παρελθόν.

Αυτή η κατανόηση του υβριδικού πολέμου αντανακλάται στο βρετανικό δόγμα του καπιταλισμού, το οποίο χρησιμοποιεί τον όρο «υβριδικό» για να περιγράψει το

πλήθος των απειλών και προσεγγίσεων στο διεθνές περιβάλλον, αντί να το περιγράψει ως ένδειξη μιας ξεχωριστής μορφής υβριδικού πολέμου. Ο Frank Hoffman σε άρθρο του το 2009, «Hybrid Warfare and Challenges», μια εξέλιξη του άρθρου του 2005, υποστήριξε ότι «ο υβριδικός πόλεμος συνδυάζει τη φονικότητα του τακτικού πολέμου, με τη φρενίτιδα και τη μακροχρόνια θερμότητα του ανορθόδοξου πολέμου» (Raitasalo and Sipilä, 2004).

Οι υβριδικές απειλές αντικατοπτρίζονται στη διατήρηση της στρατηγικής ή του χαρακτήρα του αντισυμβατικού πολέμου ενώ κατέχουν τις πολύπλοκες δυνατότητες των συμβατικών δυνάμεων. Το πρόβλημα εδώ είναι ότι πολύ λίγοι πράκτορες μπορούν να αμφισβητήσουν άμεσα τη συμβατική υπεροχή του εχθρού - τη φύση των συμβατικών δυνατοτήτων - διατηρώντας παράλληλα μια ακανόνιστη στρατηγική. Όπως θα αναφερθεί αργότερα, η Χεζμπολάχ - που θεωρείται ευρέως ως η κύρια υβριδική απειλή - δεν αμφισβητεί άμεσα τις συμβατικές δυνατότητες του ισραηλινού στρατού, αλλά αντίθετα χρησιμοποιεί την ικανότητά της, να αναπτύσσει περίπλοκες αντισυμβατικές στρατηγικές (Huntington, 1996).

Ομοίως, όταν οι υποστηριζόμενοι από τη Ρωσία αντάρτες στο Ντονμπάς και στο Λουχάνσκ απέκτησαν προηγμένες δυνατότητες και ικανότητες, εγκατέλειψαν γρήγορα τις παραδοσιακές ανορθόδοξες τακτικές για να προσπαθήσουν να χρησιμοποιήσουν αυτήν την τακτική, ώστε να καταλάβουν και να ελέγξουν εδάφη και αμφισβητήθηκαν από την ουκρανική κυβέρνηση. Ως εκ τούτου, ο συνδυασμός τακτικών και ανορθόδοξων μεθόδων πολέμου είναι μια ασαφής έννοια, σε μεγάλο βαθμό, λόγω του αντίθετου κινήτρου για χρήση οποιασδήποτε μεθόδου που δεν μπορεί να εφαρμοστεί μόνο στις περισσότερες σύγχρονες συγκρούσεις (Buzan et al, 1998).

3.3 Διακρίσεις και όρια της στρατηγικής του πολέμου

Αυτή η πτυχή του υβριδικού πολέμου, υπογραμμίζει τη σημασία του να είναι ξεκάθαρες οι γραμμές των διακρίσεων και ορίων, όχι μόνο του πολέμου αλλά και της στρατηγικής και έχει τις ρίζες της στο θεμελιώδες βιβλίο των Qiao Liang και Wang Xiangsui το 1999, *Unrestricted Warfare*. Οι Liang και Xiangsui πιστεύουν ότι η παραδοσιακή αμερικανική ηγεμονία μπορεί να ξεπεραστεί εάν η Κίνα επιτεθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες, όχι με φυσικά στρατιωτικά μέσα, αλλά χρησιμοποιώντας

εναλλακτικά μέσα όπως ο οικονομικός και πληροφοριακός/διαδικτυακός πόλεμος. Στην πραγματικότητα, οι συγγραφείς υποστηρίζουν την εξάλειψη της διάκρισης μεταξύ φυσικής στρατιωτικής ισχύος και άλλων μορφών εξουσίας, υποστηρίζοντας ότι αυτή η θολούρα θα επέτρεπε μια πιο ανώτερη και ολοκληρωμένη προσέγγιση ικανή να νικήσει παραδοσιακά ισχυρότερες δυνάμεις όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες (Raitasalo and Sipilä, 2004).

Η έννοια του πολέμου τέταρτης γενιάς, έχει επίσης επηρεάσει την έννοια του υβριδικού πολέμου, καθώς θολώνει τις παραδοσιακές διακρίσεις. Οι υποστηρικτές της υπόθεσής της εργάζονται για να κάνουν το πραγματικό αντίγραφο της δήλωσης διαθέσιμο στο διαδίκτυο. Οι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι η τέταρτη γενιά του πολέμου χαρακτηρίζεται από μη κυβερνητικές οργανώσεις που ανταγωνίζονται και αμφισβητούν το κράτος. Επιπλέον, αυτές οι ΜΚΟ θα επιτύχουν τους στόχους τους διασφαλίζοντας την επιβίωσή τους, αναπτύσσοντας παράλληλα μια προπαγανδιστική εκστρατεία αξιοποιώντας την παγκοσμιοποίηση και την τεχνολογία της πληροφορίας, το συνδυασμένο αποτέλεσμα της οποίας θα έχει ως στόχο να πείσει τους χρήστες ότι οι στόχοι τους είναι εχθρικοί. Έτσι, οι ενημερωτικές εκστρατείες εναντίον των εχθρικών φορέων χάραξης πολιτικής είναι το απόλυτο εργαλείο νίκης για τους μη κρατικούς παράγοντες (Buzan et al, 1998).

Η επίδραση αυτής της έννοιας μπορεί να φανεί στην εξέλιξη της έννοιας του υβριδικού πολέμου. Ορισμένοι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι η σημασία του υβριδικού πολέμου έγκειται στην ικανότητά του να παρουσιάζει πολλαπλά «διλήμματα» σε έναν αντίπαλο. Άλλοι υποστηρίζουν ότι ο υβριδικός πόλεμος αντιπροσωπεύει την ικανότητα μιας δύναμης να αγκαλιάζει την πολυπλοκότητα και να αναδιαμορφώνει και να μεταμορφώνει τις επιχειρήσεις της πιο γρήγορα από τα μαχητικά αεροσκάφη. Το έργο του Frank Hoffman αναπτύσσει ακόμη και την έννοια της ανάμειξης ή της σύγκλισης, γράφοντας «...η εξελισσόμενη φύση της σύγκρουσης χαρακτηρίζεται καλύτερα από τη σύγκλιση» (Fukuyama, 1989).

Παρόμοια επισήμανση έκανε ο David Kilcullen, ο οποίος το 2009 υποστήριξε ότι ο πόλεμος στο Ιράκ πρέπει να γίνει κατανοητός μέσω του παραδείγματος του υβριδικού πολέμου. Για τον Kilcullen, το παράδειγμα αφορά λιγότερο την ανάμειξη ανορθόδοξων και συμβατικών μορφών πολέμου και περισσότερο την δημιουργία σε σύνθετα ζητήματα που καλύπτουν πολλούς τομείς. Επιπλέον, ο Kilcullen

προειδοποίησε ότι η τρέχουσα σύγκρουση εξελίσσεται «προς υβριδικές μορφές πολέμου, συνδυάζοντας την τρομοκρατία, την εξέγερση, την προπαγάνδα και τον οικονομικό πόλεμο για την παράκαμψη των συμβατικών δυνατοτήτων της Δύσης» (Kaldor, 1999). Η σημασία του πολέμου δεν βασίζεται στην απόκτηση συμβατικών ικανοτήτων από παράτυπους πράκτορες, αλλά μάλλον για τις ευρύτερες δυνατότητες των πρακτόρων να δραστηριοποιούνται στον στρατιωτικό και μη στρατιωτικό τομέα και να θολώνουν τις παραδοσιακές διακρίσεις μεταξύ μορφών εξουσίας σε μια ολιστική προσέγγιση. Ήταν αυτή η ιδέα που κυριάρχησε στην έννοια του υβριδικού πολέμου και εξελίχθηκε σε αυτό που αποκαλείται υβριδικές εκστρατείες (Buzan et al, 1998).

3.4 Η Δημοτικότητα του Υβριδικού Πολέμου

Δεδομένου του πόσο πολύ η έννοια του υβριδικού πολέμου ή των υβριδικών επιχειρήσεων έχει αποτύχει να συλλάβει τις βασικές αρχές της ρωσικής συμπεριφοράς, είναι σημαντικό να κατανοήσουμε, γιατί η ιδέα είναι τόσο δημοφιλής στους δυτικούς κύκλους ασφαλείας (Huntington, 1996). Αυτή η δημοτικότητα μπορεί να εξηγηθεί από τρεις παράγοντες: την ελκυστικότητα της χρήσης νέων εννοιών για την εξήγηση των σύγχρονων γεγονότων, διαδεδομένες παρανοήσεις και συμπεράσματα σχετικά με τη ρωσική συζήτηση για το μέλλον του πολέμου και την πολιτική δύναμη των τσιτάτων ως μέσου περιγραφής των απειλών (Larrogue, 2019). Η φύση της στρατηγικής και στρατιωτικής έρευνας διευκολύνει τη δημιουργία καινοτόμων και εκτεταμένων θεωριών. Για παράδειγμα, μια μελέτη από Βρετανούς ανθρωπολόγους, χρησιμοποιώντας εμπειρικά δεδομένα και υπολογιστική μοντελοποίηση, δείχνει πώς τα δομικά κίνητρα στην επιστημονική κοινότητα ενθαρρύνουν τη δημοσίευση ανακαλύψεων με μεγαλύτερο αντίκτυπο και καινοτομία (Adler and Barnett, 1998).

Ενώ οι προαναφερθείσες μελέτες περιλαμβάνουν επιστημονική έρευνα, η ίδια μεθοδολογική επιδείνωση μπορεί να παρατηρηθεί στη στρατηγική και στρατιωτική έρευνα. Όπως έχει επισημάνει ο Colin S. Gray, η στρατηγική συζήτηση, ειδικά εντός των Ηνωμένων Πολιτειών, είναι μια τεράστια αγορά όπου θεωρητικοί και στοχαστές αγωνίζονται για πρόοδο και κύρος με παρόμοιο τρόπο. Οι ίδιες διαδικασίες που εμπνέουν την έρευνα στην επιστημονική κοινότητα έχουν εμπνεύσει την ανάπτυξη σημαντικών στρατηγικών και στρατιωτικών θεωριών που είναι καινοτόμες και έχουν

ευρείας κλίμακας επιπτώσεις.

Η ιδέα ότι οι ενέργειες της Ρωσίας στην Ουκρανία ήταν καταναγκαστική διπλωματία που μετατράπηκε σε έναν αθώο περιορισμένο πόλεμο, δεν είναι τόσο ελκυστική ή εμφανής, όσο η ιδέα ότι οι ενέργειες της Ρωσίας ήταν επίδειξη ενός νέου πολέμου ή στρατηγικής, που θα επέτρεπε στη Ρωσία να αμφισβητήσει το ΝΑΤΟ. Επιπλέον, η φύση του διαλόγου για την ασφάλεια και την Άμυνα, είναι να χρησιμοποιεί νέες έννοιες ως μέσο, για τη διευκόλυνση της συζήτησης και τη διευκόλυνση της δημοσίευσης νέων ιδεών. Έτσι, η κατανόηση των ενεργειών της Ρωσίας, με όρους υβριδικού πολέμου, αντανακλά την ώθηση μεταξύ των δυτικών παραγόντων ασφαλείας, να δουν τις ρωσικές ενέργειες ως πιο σημαντικές από ό,τι δικαιολογούνται από τα γεγονότα (Raitasalo and Sipilä, 2004).

Ένας άλλος παράγοντας που συμβάλλει στη δημοτικότητα του υβριδικού πολέμου είναι η τάση να αντλούνται απλά μαθήματα από τις ρωσικές συζητήσεις για το μέλλον του πολέμου. Επηρεασμένο από την ιδέα των υβριδικών επιχειρήσεων είναι το άρθρο του στρατηγού Gerasimov το 2013, που αναφέρεται ως απόδειξη ότι η ρωσική σκέψη οδήγησε τις ενέργειές της στην Ουκρανία. Όπως σημειώνεται από αρκετούς συγγραφείς, το άρθρο του Gerasimov είναι συμπραζόμενο (Huntington, 1996). Ο στόχος είναι να τονωθεί η συζήτηση μεταξύ των Ρώσων στοχαστών σχετικά με τη μελλοντική φύση του πολέμου - ένας σκοπός που είναι θεμελιωδώς διαφορετικός από αυτό που οραματίζεται στις δυτικές συζητήσεις. Ο Gerasimov δεν επιδίωξε στην πραγματικότητα να προτείνει μια νέα μορφή πολέμου, αλλά πρόσφερε ορισμένα σημεία συζήτησης για να πυροδοτήσει τη συζήτηση (www.nato.int). Στην πραγματικότητα, όταν ο Gerasimov μιλά για υβριδικό πόλεμο στο ευρύτερο κείμενό του, ισχυρίζεται ότι είναι ένα δυτικό εργαλείο που συνδυάζει στρατιωτικούς και πολιτικούς πόρους. Αυτό αντανακλά την επικρατούσα άποψη στη ρωσική κοινότητα ασφαλείας ότι η Δύση έχει υιοθετήσει μια νέα μορφή υβριδικού πολέμου.

Ρώσοι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι οι ΗΠΑ και οι δυτικοί σύμμαχοί τους δημιούργησαν πρώτα εγχώρια αντιπολίτευση μέσω των ΜΚΟ και των μέσων ενημέρωσης και στη συνέχεια χρησιμοποίησαν αυτές τις οργανώσεις για να δημιουργήσουν σύγκρουση και χάος για να δικαιολογήσουν τη δυτική παρέμβαση (Huntington, 1996). Οι συγγραφείς αναφέρουν επεμβάσεις στην πρώην Γιουγκοσλαβία, το Ιράκ, τη Λιβύη, τις Έγχρωμες Επανάστασεις στην Ανατολική

Ευρώπη και την Αραβική Άνοιξη του 2012, ως απόδειξη αυτής της προσέγγισης. Ο Gerasimov υποστήριξε ότι τα χρηματοδοτούμενα από τις ΗΠΑ κοινωνικά και πολιτικά κινήματα και η τεχνολογία αντιβαλλιστικών πυραύλων των ΗΠΑ, αποτελούσαν τη μεγαλύτερη στρατιωτική απειλή για τη Ρωσία (Buzan et al, 1998).

Ένας τελευταίος λόγος για τον οποίο ο υβριδικός πόλεμος είναι τόσο επιτυχημένος και τόσο δημοφιλής στο πλαίσιο και την ερμηνεία της ρωσικής δράσης είναι η πολιτική σκοπιμότητα της χρήσης του όρου. Όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, το NATO και η ΕΕ έχουν χρησιμοποιήσει αποκλειστικά μικτή ορολογία ως απάντηση στις ενέργειες της Ρωσίας. Ομοίως, όταν ο βρετανικός στρατός έγραψε μια έκθεση που περιγράφει λεπτομερώς τα διδάγματα που αντλήθηκαν από την Ουκρανία και τις υψηλού επιπέδου ρωσικές ικανότητες του βρετανικού στρατού, ονόμασε την έκθεση «Εξυπνότερη εκπαίδευση» ενάντια σε υβριδικούς αντιπάλους.

Ο χαρακτηρισμός της ως «υβριδικής» απειλής, δίνει τη δυνατότητα στους πολιτικούς να υποστηρίξουν το μήνυμά τους και να αναλάβουν δράση, ως σαφώς χρήσιμο στη συζήτηση για την ασφάλεια και στον ακαδημαϊκό κόσμο χρησιμοποιώντας τον νέο και ευρύ όρο. Αντί να απεικονίζει την κατοχή της Κριμαίας ως αποτέλεσμα της αδράνειας και της αδιαφορίας της Δύσης, είναι πιο πολιτικό για το NATO να περιγράφει τη Ρωσία ότι κατέχει μια νέα και σημαντική μέθοδο πολέμου. Τέτοιες απειλές θα μπορούσαν να δημιουργήσουν νέες συμφωνίες μεταξύ των συμμάχων και να χρησιμεύσουν ως ώθηση για νέες επιχειρήσεις. Τα δομικά κίνητρα για την υποστήριξη του υβριδικού πολέμου εκτείνονται πέρα από την ασφάλεια και τον στρατιωτικό ακαδημαϊκό χώρο.

3.5 Ο Στόχος των Υβριδικών Επιθέσεων

Ένα καθοριστικό χαρακτηριστικό αυτού του τύπου απειλής είναι η ικανότητά του να εκμεταλλεύεται τις ευκαιρίες καθώς και τα νομικά σύνορα μεταξύ πολέμου και ειρήνης, και έτσι να εμποδίζουν την ενεργοποίηση της δέσμευσης «αμοιβαίας βοήθειας» που περιέχεται στο άρθ. 5 της Συνθήκης NATO (Δίπλα & Ζερβάκη, 2018).

Ο στόχος των λεγόμενων υβριδικών επιθέσεων είναι σχεδόν πάντα ο ίδιος: να επηρεάσουν τους διαφορετικούς μηχανισμούς λήψης αποφάσεων του θύματος

(κράτος ή οργανισμός), είτε πρόκειται για αποφάσεις σε τοπικό, κρατικό ή θεσμικό επίπεδο, για να ευνοήσουν ή να επιτύχουν στρατηγικούς στόχους του θύματος, του επιτιθέμενου ενώ υπονομεύουν την αξιοπιστία, τη σταθερότητα ή το ηθικό του θύματος (Wieslander, 2016).

Όπως είναι γνωστό, στο Διεθνές Δίκαιο, η χρήση βίας από τα κράτη ρυθμίζεται από το *jus ad bellum* (δικαίωμα στον πόλεμο) και η υλοποίησή του στο *jus in bello* (νόμος στον πόλεμο), με βάση τις Συμβάσεις της Γενεύης του 1949, τα πρόσθετα πρωτόκολλα και τους εθιμικούς διεθνείς κανόνες. Από την άλλη, το άρθρο 2 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, απαγορεύει την απειλή ή τη χρήση βίας «κατά της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησίας οποιουδήποτε κράτους ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο που δεν συνάδει με τους σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών» (παράγραφος 4) και επιβεβαιώνει την αρχή της μη παρέμβασης σε θέματα που εμπίπτουν ουσιαστικά στην εσωτερική δικαιοδοσία οποιουδήποτε κράτους (παράγραφος 7). Τέλος, το ψήφισμα 2625 (XXV) της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, της 24ης Οκτωβρίου 1970, επιβεβαιώνει την απαγόρευση των απειλών ή τη χρήση βίας και την αρχή της μη επέμβασης. Τονίζει επίσης ότι «τα κράτη έχουν καθήκον να αποτρέψουν την προπαγάνδα επιθετικών πολέμων» (Mattis and Hoffman, 2005).

Το δικαίωμα της νόμιμης άμυνας, που βασίζεται στο εθιμικό διεθνές δίκαιο, ενεργοποιείται με ένοπλη επίθεση. Εάν η ένταση των επιχειρήσεων ενός υβριδικού αντιπάλου υπολείπεται του αναγκαίου επιπέδου ή περιορίζεται στην απειλή βίας, δεν μπορεί να γίνει επίκληση του δικαιώματος απάντησης με χρήση βίας για αυτοάμυνα. Στην υπόθεση Νικαράγουα κατά Ηνωμένων Πολιτειών, το Διεθνές Δικαστήριο της Δικαιοσύνης (ICJ) το επιβεβαίωσε εκ νέου. Αν και οι Συμβάσεις της Γενεύης εξακολουθούν να αναφέρουν τον όρο «πόλεμος», έχει αντικατασταθεί στο δόγμα του Διεθνούς Δικαίου και στα νομικά μέσα από τον όρο «ένοπλη σύγκρουση».

Κεφάλαιο 4.

4.1 Η Σύγκρουση Ρωσίας - Ουκρανίας

Η κρίση στην Ουκρανία το 2013 και η επακόλουθη ρωσική εκστρατεία ενίσχυσαν και διαμόρφωσαν την ιδέα του υβριδικού πολέμου ως συγχώνευση συμβατικών και ανορθόδοξων μορφών πολέμου και μέσων στρατιωτικού και μη στρατιωτικού ανταγωνισμού. Η χρήση της έννοιας του υβριδικού πολέμου για την περιγραφή της ρωσικής στρατηγικής οδήγησε στην υβριδική εκστρατεία. Ο όρος χρησιμοποιείται για να διακρίνει την έννοια από τις αντίπαλες υβριδικές απειλές που συνδυάζουν τακτικές και επιχειρησιακές μορφές. Αντίθετα, ο όρος υβριδική εκστρατεία υπονοεί την έννοια μιας εκστρατείας που συνδυάζει στρατιωτικά και μη στρατιωτικά μέσα για την επίτευξη στρατηγικών στόχων. Πρέπει να σημειωθεί ότι στην ευρύτερη βιβλιογραφία, οι συγγραφείς σπάνια χρησιμοποιούν τον όρο υβριδική εκστρατεία. Ενώ η έννοια των υβριδικών εκστρατειών προήλθε κυρίως από την ανάλυση των ρωσικών επιχειρήσεων στην Ουκρανία, έκτοτε έχει εφαρμοστεί σε διάφορους τομείς σύγκρουσης ή ανταγωνισμού, όπως οι επιχειρήσεις της Κίνας στο Θιβέτ και το Xinjiang και τη Θάλασσα της Νότιας Κίνας (Adler and Barnett, 1998).

Εκτός από τη νέα εφαρμογή αυτής της ιδέας, η εμφάνιση της ιδέας αυτού που αποκαλείται υβριδικό κίνημα είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με το ρωσικό κίνημα στην Ουκρανία. Η κρίση πυροδοτήθηκε από φιλοδυτικές ομάδες της αντιπολίτευσης που διαμαρτύρονταν για την απόφαση του φιλορώσου προέδρου Βίκτορ Γιανουκόβιτς να αναστείλει μια συμφωνία συμμαχίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση υπέρ των στενότερων δεσμών με τη Ρωσία (Lotta and Wallenstein, 2019). Οι διαδηλώσεις που ακολούθησαν οδήγησαν στην ανατροπή της κυβέρνησης Γιανουκόβιτς. Μετά την αντικατάσταση αυτής της κυβέρνησης από μια φιλοδυτική κυβέρνηση, ο ρωσικός στρατός έστειλε μυστικά στρατεύματα - όπως αποκαλούνταν οι «Πράσινοι» - για να καταλάβουν τη χερσόνησο της Κριμαίας και να εξασφαλίσουν κρίσιμη ρωσική ναυτική υποδομή. Μετά την προσάρτηση της Κριμαίας, εκτεταμένες διαδηλώσεις στις ρωσόφωνες περιοχές του Ντονμπάς και του Λουχάνσκ μετατράπηκαν σε ένοπλη εξέγερση στο Κίεβο ενάντια σε μια φιλοδυτική κυβέρνηση (Kaldor, 1999). Η εξέγερση είχε ως αποτέλεσμα τον διαχωρισμό αυτών των εδαφών από την Ουκρανία και την προσάρτηση από τη Ρωσία. Η Ρωσία παρέχει μυστική υποστήριξη και στρατιωτική βοήθεια στους αυτονομιστές. Η εξέγερση οδήγησε σε ένοπλες συγκρούσεις μεταξύ

ουκρανικών στρατευμάτων και ανταρτών στο Ντονμπάς και το Λουχάνσκ (Kaldor, 1999).

Εικόνα 3 Η Υβριδική Επίθεση της Ρωσίας στην Ουκρανία
Πηγή: Tobias, 2022

Κλειδί για τη συζήτηση στη Δύση σχετικά με το πώς να εξηγηθούν οι ενέργειες της Ρωσίας στην Ουκρανία, είναι ένα άρθρο του 2014 από τον Ρώσο αρχηγό του επιτελείου Gerasimov με τίτλο «Η αξία της επιστήμης». Στο άρθρο, ο Gerasimov καλεί τους Ρώσους στοχαστές να ανοίξουν ξανά τις συζητήσεις. Το μέλλον του πολέμου παρέχει το περίγραμμα των σκέψεών του. Αρχικά, υποστήριξε ότι οι πολιτικές μέθοδοι ξεπερνούν πλέον τις στρατιωτικές επιχειρήσεις με αναλογία τέσσερα προς ένα, επομένως ήταν ζωτικής σημασίας να συνδυαστούν πολιτικές και στρατιωτικές μέθοδοι. Αν και ήθελε να τονίσει τη μοναδικότητα κάθε πολέμου, ο Gerasimov πιστεύει ότι οι μελλοντικές στρατιωτικές προσεγγίσεις θα είναι μη γραμμικές ή χωρίς συμβατικά μέτωπα (Fukuyama, 1989). Ο Gerasimov τόνισε τη σημασία των ειδικών επιχειρήσεων στο μέλλον, και επηρεασμένοι από επιχειρήσεις πληροφοριών, θα πρέπει να συνεργαστούν για να δημιουργήσουν ένα «συνεχώς ενεργό μέτωπο σε ολόκληρο το εχθρικό κράτος» με «στόχο να διαταράξει την ικανότητα του έθνους να λειτουργεί (Kaldor, 1999).

Το άρθρο του Gerasimov είχε βαθύ αντίκτυπο στη δυτική κοινότητα ασφαλείας.

Η Military Review (The Professional Journal of the U.S.Army) δημοσίευσε μια μετάφραση του άρθρου και ο διοικητής του Σώματος Πεζοναυτών των ΗΠΑ παραδέχτηκε ότι είχε διαβάσει το άρθρο τρεις φορές. Για παράδειγμα, μία έκθεση του 2015 από τον Γενικό Εισηγητή του NATO ορίζει τον υβριδικό πόλεμο ως εξής: Ο υβριδικός πόλεμος εκμεταλλεύεται τις εγχώριες αδυναμίες μέσω μη στρατιωτικών μέσων (όπως πολιτικός, μυστικός και οικονομικός εκφοβισμός και χειραγώγηση), αλλά υποστηρίζεται από συμβατικά στρατιωτικά μέσα (Buzan et al, 1998).

Οι αναλυτές ερμηνεύουν το άρθρο του Gerasimov, ως μια μακροπρόθεσμη στρατηγική για τον ρωσικό στρατό για την εφαρμογή αυτών των υβριδικών επιχειρήσεων και η Ουκρανία θεωρείται ως δοκιμή αυτής της στρατηγικής. Η κύρια τεχνική που προσδιορίζεται σε αυτή τη στρατηγική είναι η χρήση συναρτήσεων πληροφοριών. Αυτές οι επιχειρήσεις πληροφοριών έχουν σχεδιαστεί για να δημιουργήσουν ασάφεια σχετικά με τις ρωσικές ενέργειες, να υπονομεύσουν τη συνοχή και τη βούληση των εχθρικών δυνάμεων και να ενισχύσουν την υποστήριξη στις ρωσικές ενέργειες (Kaldor, 1999). Οι συγγραφείς σημειώνουν ότι η συνεχιζόμενη άρνηση της Ρωσίας για τις ενέργειές της στην Ουκρανία, καθώς και οι εκστρατείες προπαγάνδας κατά της κυβέρνησης του Κιέβου (όπως ψευδείς προπαγανδιστικές εκστρατείες και οι εκστρατείες ρωσικών μέσων ενημέρωσης), υποδηλώνουν αυτή τη νέα υβριδική προσέγγιση (Lotta and Wallenstein, 2019). Κρίσιμη σε αυτό είναι η ικανότητα να παραμείνουμε κάτω από το όριο απάντησης μέσω μιας εξελιγμένης εκστρατείας παραπληροφόρησης ότι η Ρωσία έχει εμποδίσει αντιπάλους όπως το NATO να ανταποκριθούν αποτελεσματικά επειδή δεν είναι σίγουροι για την έκταση των ενεργειών της Ρωσίας ή δεν μπορούν να οικοδομήσουν πολιτική ενότητα γύρω από μια διφορούμενη απειλή (Kaldor, 1999).

Αυτή η εκστρατεία παραπληροφόρησης ενισχύεται με τη χρήση δυνάμεων ειδικών επιχειρήσεων και εγχώριων δυνάμεων για την εξάλειψη της ανάγκης χρήσης δυνάμεων που έχουν συμφωνηθεί ανοιχτά για να παραμείνουν κάτω από το όριο της αντίδρασης των εξωτερικών δυνάμεων. Αυτά τα στρατιωτικά εργαλεία, σε συνδυασμό με εκτεταμένα μέτρα στον κυβερνοχώρο και χρηματοδότηση που στοχεύουν στην αναστάτωση των αντιμαχόμενων χωρών, υπογραμμίζουν την πίστη του Gerasimov στη σημασία των μη στρατιωτικών μέσων έναντι των στρατιωτικών μέσων (Buzan et al, 1998).

Η κρίση στην Ουκρανία είναι ένα ορόσημο στη δυτική κοινότητα ασφαλείας, που θεωρείται από πολλούς ως επιστροφή στον ανταγωνισμό μεγάλων δυνάμεων και από ορισμένους ως κατάρρευση της τάξης και της συναίνεσης μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Ο υβριδικός πόλεμος βρίσκεται και πάλι στο επίκεντρο αυτής της συζήτησης (Bushkovitch et al, 2012). Για παράδειγμα, υπό το φως της κρίσης στην Ουκρανία, η ΕΕ υιοθέτησε ένα κοινό πλαίσιο συνεργασίας με το ΝΑΤΟ για «υβριδικές απειλές», ορίζοντας τον υβριδικό πόλεμο ως: καταναγκαστικές και ανατρεπτικές δραστηριότητες, συμβατικές και αντισυμβατικές μεθόδους (π.χ. διπλωματικές, στρατιωτικές, οικονομικές, τεχνολογικές) , που μπορεί να οριστεί με συντονισμένη χρήση από κρατικούς ή μη φορείς για την επίτευξη συγκεκριμένων στόχων, διατηρώντας το κάτω από το όριο για επίσημη κήρυξη πολέμου. Και οι δύο οργανισμοί έχουν δημιουργήσει μια θεσμική δομή για την καλύτερη αντιμετώπιση αυτής της απειλής (Raitasalo and Sipilä, 2004).

Αν και η πρωτοβουλία δεν έχει δηλωθεί επίσημα ως απάντηση στις ενέργειες της Ρωσίας, τα μέσα ενημέρωσης και η άτυπη συζήτηση γύρω από ένα κοινό πλαίσιο υποδηλώνουν ότι δεν υπάρχει αμφιβολία για τα κίνητρα του ΝΑΤΟ και της ΕΕ για τη δημιουργία του. Η υβριδική επιχείρηση της Ρωσίας βασίζεται σε μια απλή λογική. Πρώτον, η Ρωσία δημιούργησε ένα οργανωμένο και συνεκτικό μείγμα στρατιωτικών και πολιτικών δυνάμεων διαφόρων μορφών ως απάντηση στην ανατροπή του Προέδρου Γιανουκόβιτς. Δεύτερον, το κίνημα ήταν επιτυχημένο και αυτή η επιτυχία βασίστηκε στον υβριδισμό του. Τρίτον, η εκστρατεία προμηνύει μελλοντική ρωσική συμπεριφορά. Και τα τρία έρχονται σε αντίθεση με τα γεγονότα στην Ουκρανία (Warren, 2018).

Η Ρωσία αυτοσχεδιάζει ενάντια στην ανατροπή του Γιανουκόβιτς και στη στροφή της Ουκρανίας προς τη Δύση. Οι ενέργειές της στην Κριμαία αποτελούν παράδειγμα επιτυχίας της καταναγκαστικής διπλωματίας, λόγω της αδυναμίας της Ουκρανίας και της αδιαφορίας της Δύσης, παρά την οποιαδήποτε τακτική ή επιχειρησιακή καινοτομία (Stone, 2019). Όταν η Ρωσία δοκίμασε την ίδια «υβριδική» τακτική στο Ντονμπάς και στο Λουχάνσκ, αγωνίστηκε να αντιμετωπίσει την προθυμία της Ουκρανίας να χρησιμοποιήσει βία, καθώς και τη συμβατική υπεροχή των ουκρανικών δυνάμεων (Thomas Collins, 2020). Η Ρωσία χρειάστηκε να χρησιμοποιήσει συμβατικές μεθόδους εισβολής και στρατιωτική δύναμη για να

αποτρέψει την ήττα των τοπικών συμμάχων της. Αν και η ανατολική Ουκρανία έχει σημειώσει ουσιαστική πρόοδο έναντι της Ρωσίας, η μέτρια επιτυχία τους έχει θέσει υπό αμφισβήτηση τη χρησιμότητα των λεγόμενων υβριδικών τακτικών. Τελικά, είναι δύσκολο να δούμε πώς και γιατί η Ρωσία θα μπορούσε να εφαρμόσει το «υβριδικό» της μοντέλο σε άλλες χώρες στην περιοχή της (Fukuyama, 1989).

4.2 Η Σύγκρουση Ισραήλ - Χεζμπολάχ

Το απροσδόκητο αποτέλεσμα της σύγκρουσης, το πρώτο ατελές στρατιωτικό αποτέλεσμα για το Ισραήλ στην ιστορία των έξι δεκαετιών του, ενθάρρυνε τη συζήτηση για τον υβριδικό πόλεμο. Ένας διάσημος στρατός είχε νικηθεί από έναν πολύ μικρότερο και συμβατικά λιγότερο ικανό μη κρατικό παράγοντα, ο οποίος φαινόταν να συνδυάζει τακτικά, μη συμβατικά και, από ορισμένες απόψεις, τρομοκρατικά μέσα για φαινομενικά μεγάλο αποτέλεσμα (Kaldor, 1999). Ο Frank Hoffman το έγραψε αυτό στον πόλεμο του 2006: «Οι πυρήνες μάχης της Χεζμπολάχ ήταν ένα υβρίδιο ανταρτών και τακτικών στρατευμάτων - μια μορφή αντιπάλου που οι αμερικανικές δυνάμεις είναι ικανές να αντιμετωπίσουν με αυξανόμενη συχνότητα». Υποστήριξε επίσης ότι «η Χεζμπολάχ έδειξε ξεκάθαρα την ικανότητα των μη κρατικών παραγόντων να μελετούν και να αποδομούν τα τρωτά σημεία των στρατευμάτων δυτικού τύπου και να επινοούν κατάλληλα αντίμετρα», αντικατοπτρίζοντας την κυρίαρχη άποψη για τη σημασία του υβριδικού πολέμου για την εξήγηση του αποτελέσματος.

Όπως σχολίασε ο John Davis (Thomas and Collins, 2020): Οι τακτικές της Χεζμπολάχ μετατράπηκαν γρήγορα από τον συμβατικό πόλεμο στον υβριδικό πόλεμο, αναιρώντας ουσιαστικά τις τεχνολογικές εξελίξεις του IDF. Η Χεζμπολάχ ανέπτυξε μια στρατηγική που συνδύαζε συμβατικές τακτικές και δυνατότητες πολέμου με επιχειρήσεις ανταρτοπόλεμου. Κατά μία έννοια, οι ενέργειες της Χεζμπολάχ απομακρύνθηκαν από τις ιστορικές ασύμμετρες, ανορθόδοξες επιχειρήσεις και στράφηκαν προς τις συμβατικές τακτικές. Αυτές οι τακτικές περιελάμβαναν άμυνα εδάφους από οχυρωμένες αμυντικές θέσεις και ελιγμούς σε σχηματισμούς με συμβατικά όπλα και εξοπλισμό πολέμου (Raitasalo and Sipilä, 2004).

Η πραγματικότητα ήταν ότι το αποτέλεσμα ήταν πιο πολύ αποτέλεσμα αποτυχίας εκ μέρους του Ισραήλ, παρά συνέπεια της υπεροχής της Χεζμπολάχ. Η

ισραηλινή ανεξάρτητη επιτροπή Winograd, η οποία παρήγαγε την πιο εμπειριστατωμένη έκθεση της σύγκρουσης, απέδωσε το αποτέλεσμα κυρίως στην κακή λήψη στρατηγικών αποφάσεων από ανώτερους πολιτικούς του Ισραήλ. Χαρακτήρισε την απόφαση να πραγματοποιηθεί η επιχείρηση, ειδικά το στοιχείο εδάφους, ως τυχαία και ελλιπής προετοιμασία (Warren, 2018).

Επιπλέον, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι οι στόχοι της εκστρατείας δεν είχαν καθοριστεί συγκεκριμένα και ήταν υπερβολικά φιλόδοξοι και επιπλέον η ισραηλινή κυβέρνηση επέδειξε μια πρωτοφανή αδυναμία να συνδέσει τις στρατιωτικές της ενέργειες με τους πολιτικούς και διπλωματικούς της στόχους. Αντίθετα, στηρίχθηκε σε μια πολιτική συμφωνία, η οποία περιλάμβανε θετικά στοιχεία για το Ισραήλ, τα οποία του επέτρεψαν να σταματήσει έναν πόλεμο που δεν είχε καταφέρει να κερδίσει (Thomas Collins, 2020).

Αυτές οι στρατηγικές ελλείψεις συνοδεύτηκαν επίσης από τακτικές και επιχειρησιακές ελλείψεις. Το κυριότερο μεταξύ αυτών ήταν η αδυναμία της ικανότητας πυρός συνδυασμένων όπλων και ελιγμών του Ισραήλ. Αυτή η ικανότητα είναι πρωτίστως η ικανότητα συγκέντρωσης μαχητικής δύναμης για να νικήσουμε έναν εχθρό και να τον συλλάβουμε καθώς και να καταλάβουν έδαφος. Αυτή η αδυναμία ήταν σε μεγάλο βαθμό το αποτέλεσμα της ισραηλινής χερσαίας δύναμης ως ενασχόληση με τον οιονεί αστυνομικό ρόλο της στη Δυτική Όχθη και τη Γάζα (Warren, 2018). Αυτός ο ρόλος ασφαλείας αποτελούσε το κεντρικό επίκεντρο της εκπαίδευσης για τις μονάδες μάχης. για παράδειγμα, η εκπαίδευση συχνά επικεντρωνόταν κυρίως σε επιχειρήσεις ασφαλείας σε επίπεδο διμοιρίας (Lotta and Wallensteen, 2019).

Επιπλέον, ο ισραηλινός στρατός έβλεπε μια συμβατική ή υψηλής έντασης πρόκληση από τα γύρω αραβικά κράτη ως όλο και πιο απίθανη. Αυτή η ενασχόληση σήμαινε ότι η πρώτη έκθεση ορισμένων διοικητών ταγμάτων σε σύγκρουση με ζωντανά πυρά που αφορούσε ολόκληρο το τάγμα τους ήταν ο πόλεμος του Λιβάνου το 2006. Επιπλέον, ο ισραηλινός στρατός είχε παραμελήσει να ενσωματώσει τις αεροπορικές επιχειρήσεις στην χερσαία επιχείρηση, με την ισραηλινή Πολεμική Αεροπορία να υπογράφει συμφωνία με τον Ισραηλινό Στρατό που απομάκρυνε εντελώς τα ισραηλινά αεροσκάφη σταθερής πτέρυγας από τον ρόλο της στενής αεροπορικής υποστήριξης και άφησε την επιχειρησιακή ενοποίηση μεταξύ της ισραηλινής αεροπορίας και των δυνάμεων εδάφους ουσιαστικά ανύπαρκτες (Lotta

and Wallensteen, 2019).

Τέλος, όπως υποστήριξε ο Avri Korber στην κριτική του με επιρροή στις επιδόσεις του Ισραήλ, το ισραηλινό δόγμα, εστιάζοντας στις «Επιχειρήσεις με βάση τα αποτελέσματα» (μια επανάσταση στις Στρατιωτικές Υποθέσεις που επηρέασε την ιδέα), είχε θεμελιωδώς μπερδέψει τους Ισραηλινούς σχεδιαστές και είχε οδηγήσει σε υπερβολική εξάρτηση από τη σκέψη των συστημάτων και την αεροπορική δύναμη εις βάρος αποτελεσματικών ελιγμών εδάφους (Thomas Collins, 2020).

4.3 Το Μεταναστευτικό ζήτημα στα σύνορα Ελλάδας και Τουρκίας

Τον Μάρτιο του 2016, οι ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η Τουρκία ανακοίνωσαν μέσω κοινής δήλωσης ότι είχε επιτευχθεί συμφωνία, σχετικά με τους μετανάστες που διέρχονται από την Τουρκία στην Ελλάδα. Βασική συνιστώσα ήταν ότι όλοι οι νέοι παράτυποι μετανάστες που περνούσαν στα ελληνικά νησιά από το Μάρτιο του 2016 θα επέστρεφαν στην Τουρκία. Οι αφίξεις θα είχαν το δικαίωμα να υποβάλουν αίτηση για άσυλο και ενώ εκκρεμούσε απόφαση, θα κρατούνταν στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (RIC), γνωστά και ως hotspots. Οι επιστροφές θα περιλαμβάνουν όσους δεν έχουν αξίωση προστασίας και εκείνους των οποίων η αξίωση κρίθηκε απαράδεκτη ή αβάσιμη. Ο γεωγραφικός περιορισμός στα νησιά και τα RIC, που ζητήθηκε από την Τουρκία και επιβλήθηκε από την κυβέρνηση εκείνη την εποχή, επιδίωξε να διασφαλίσει ότι οι επιστροφές στην Τουρκία θα πραγματοποιηθούν γρήγορα

Το βασικό σκεπτικό ήταν ότι θα λειτουργούσε αποτρεπτικά για όσους επιθυμούν να πραγματοποιήσουν το ταξίδι στην Ευρώπη. Γνωρίζοντας ότι θα παγιδεύονταν στα ελληνικά νησιά σε άθλιες συνθήκες και θα επέστρεφαν στην Τουρκία, οι αιτούντες άσυλο θα άρπαζαν τη διέλευση των θαλάσσιων συνόρων. Στην πράξη αυτό δεν συνέβη. Αν και οι αριθμοί έχουν μειωθεί με τα χρόνια, η μετανάστευση παραμένει σταθερή στα ελληνοτουρκικά θαλάσσια και χερσαία σύνορα. Αύξηση το καλοκαίρι του 2019, ακολούθησε μείωση των αφίξεων στον απόηχο της κρίσης στον Έβρο τον χειμώνα του 2020. Η μετανάστευση παραμένει σταθερή.

Η απόπειρα πραξικοπήματος στην Τουρκία το καλοκαίρι του 2016 σταμάτησε τις επιστροφές, ενώ επικρατούσε αβεβαιότητα σχετικά με την εσωτερική κατάσταση στην Τουρκία. Πολλοί εγκλωβισμένοι στα hotspots, θεωρήθηκαν ευάλωτοι λόγω φύλου, ηλικίας και ζητημάτων υγείας, τοποθετώντας τους εκτός του πλαισίου επιστροφής και επιλέξιμους για μεταφορά στην ηπειρωτική χώρα. Πολλές υποθέσεις κρίθηκαν παραδεκτές σε πρώτο βαθμό ή σε έφεση, αλλά υπήρξαν επίσης τεράστιες καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση των αιτημάτων ασύλου.

Παράλληλα με τη συζήτηση για τα κλειστά κέντρα, ο νόμος για το άσυλο άλλαξε στα τέλη του 2019. Το νομοσχέδιο εισήγαγε διαδικασίες και προθεσμίες αδύνατες να τηρηθούν και εστίασε σε μέτρα ποινής, για τους αιτούντες άσυλο. Η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, σημείωσε ότι το νομοσχέδιο μειώνει τις εγγυήσεις για τα άτομα που αναζητούν διεθνή προστασία και θα δημιουργήσει πρόσθετη πίεση στην υπερβολική ικανότητα των διοικητικών και δικαστικών αρχών.

Η αποτροπή, η κράτηση και η επιστροφή συνθέτουν τη νέα πολιτική για τη μετανάστευση. Σε αυτό, η στρατηγική μοιάζει με τις πολιτικές του 2012-2014, ωστόσο η αποτροπή ως πολιτική, δεν ήταν ιδιαίτερα αποτελεσματική εκείνη την εποχή. Μάλλον η κυβέρνηση εκείνη την εποχή, απέτυχε να δημιουργήσει ένα συνεχές και ανθρώπινο σύστημα επιστροφών - μια αποτυχία που μοιράζονται τα περισσότερα κράτη μέλη της ΕΕ και ένα πρόβλημα που παραμένει μέχρι σήμερα. Έδειξε επίσης ότι η διοικητική κράτηση δεν πτόησε τους ανθρώπους να έρθουν.

Οι εκδηλώσεις στον Έβρο εντάσσονται σε ένα ευρύτερο θέμα, που ξεκινά από την Ευρώπη και επεκτείνεται στις χώρες προέλευσης και διέλευσης. Έχει να κάνει με νομικές ευθύνες, κανόνες και αξίες. Κατά τη διάρκεια της προσφυγικής κρίσης, η Ευρώπη αποδείχθηκε ανίκανη και απρόθυμη να επιδείξει αλληλεγγύη που εκτείνεται πέρα από την οικονομική βοήθεια. Η αναθεώρηση του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου σταμάτησε λόγω της άρνησης διαφόρων κρατών μελών να αποδεχθούν προτάσεις για μεταρρύθμιση του Δουβλίνου που θα ενσωματώνει έναν μόνιμο μηχανισμό ανακατανομής. Η συζήτηση μετατοπίστηκε από την προστασία στην αποτροπή και πώς να διασφαλιστεί ότι λιγότερα άτομα θα φτάσουν στην Ευρώπη. Πλαισιωμένο ως ανθρωπιστικό επιχείρημα - σώζοντας ζωές αποτρέποντας

ταξίδια - η πραγματικότητα είναι ότι η αποτροπή και η απουσία εναλλακτικών οδών εισόδου βλάπτουν εκείνους που χρειάζονται περισσότερο προστασία.

Table 1. Arrivals to Greece 2014-2020			
Previous years	Sea arrivals	Land arrivals	Dead and missing
2020*	7,569	2,072	-
2019	59,726	14,887	70
2018	32,494	18,014	174
2017	29,718	6,592	59
2016	173,450	3,784	441
2015	856,723	4,907	799
2014	41,038	2,280	405

Εικόνα 4 Αφίξεις στην Ελλάδα 2014 - 2020
Πηγή: Δημητριάδη, 2020

Για χρόνια, η ΕΕ προσπάθησε να βοηθήσει την Ελλάδα να λειτουργήσει ως η «ασπίδα» της Ευρώπης, δηλαδή να φέρει το βάρος της υποδοχής, της επεξεργασίας του ασύλου και των επιστροφών. Έχει κάνει παρόμοιες προσπάθειες με τις χώρες της άμεσης γειτονιάς και όχι μόνο προς όφελός τους. Η εστίαση στις επιστροφές και στους συνοριακούς ελέγχους αφορά μόνο ένα στοιχείο στη διαχείριση της μετανάστευσης. Η κοινή θετική αναγνώριση σε όλη την ΕΕ, ένα μόνιμο σύστημα αναδιανομής και μια ολιστική μεταναστευτική πολιτική που δεν εστιάζει μόνο στη μείωση των αφίξεων μέσω αποτρεπτικών και σωφρονιστικών μέτρων αλλά μέσω της ενίσχυσης ισχυρών σχέσεων με τις χώρες προέλευσης είναι όλα στοιχεία που λείπουν.

Προς τα τέλη Φεβρουαρίου 2020, χιλιάδες πρόσφυγες μετακινήθηκαν προς τα ελληνοτουρκικά σύνορα του Έβρου. Σε απάντηση, η Ελλάδα έκλεισε τα σύνορά της, με αναφορές να προέρχονται από κλιμακωμένες πρακτικές απωθητικών, δακρυγόνων και συλλήψεων νεοαφιχθέντων. Η ευρεία παραπληροφόρηση ότι τα σύνορα ήταν ανοιχτά είχε ως αποτέλεσμα χιλιάδες να φτάσουν στα χερσαία ελληνοτουρκικά σύνορα ελπίζοντας να περάσουν. Μεταξύ αυτών, οργανωμένες

ομάδες προσπάθησαν να δημιουργήσουν χάος και ένταση στα σύνορα. Η απόφαση της ελληνικής κυβέρνησης να αναστείλει την πρόσβαση στο άσυλο, κατά παράβαση του διεθνούς δικαίου, προκαλεί ανησυχία. Η Ελλάδα ανακοίνωσε ότι επικαλείται το άρθρο 78 παράγραφος 3 για να δικαιολογήσει την αναστολή του ασύλου, ωστόσο θα απαιτούσε να υποβληθεί πρόταση από την Επιτροπή και να συμφωνηθεί από το Συμβούλιο (European Commission, 2016).

Εικόνα 5 Η Μεταναστευτική Κρίση στον Έβρο
Πηγή: Σπυρόπουλος, 2021.

Αν και το δικαίωμα υπεράσπισης των συνόρων είναι αδιαμφισβήτητο, η πρόσβαση στο άσυλο είναι θεμελιώδες δικαίωμα που εγγυάται τόσο το ευρωπαϊκό όσο και το διεθνές δίκαιο. Η διατήρηση του κράτους δικαίου, ειδικά σε περιόδους κρίσης, είναι το μέτρο και η δύναμη της ΕΕ και των κρατών μελών της. Έκτοτε, η πρόσβαση στο άσυλο έχει αποκατασταθεί κατ' αρχήν, ωστόσο η απάντηση της κυβέρνησης εγείρει ερωτήματα σχετικά με τη μελλοντική πορεία, καθώς ενίσχυσε θεμελιωδώς τις φωνές όσων υποστηρίζουν μια «Ευρώπη φρούριο».

Η εργαλειοποίηση της μετανάστευσης δεν είναι νέα. Σε αυτό, η Τουρκία έχει και θα συνεχίσει να διαδραματίζει κρίσιμο ρόλο. Η Τουρκία, σε αντίθεση με τους Ευρωπαίους ομολόγους της, αντιλήφθηκε αρκετά νωρίς τις δυνατότητες που προσφέρονται μέσω της ενσωμάτωσης της μετανάστευσης στην εξωτερική της πολιτική. Αυτή είναι η δύναμη των χωρών διέλευσης να μπορέσουν να αξιοποιήσουν τη γεωγραφική τους θέση στο μεταναστευτικό ταξίδι για να ασκήσουν πίεση στην

Ε.Ε. Η απουσία νόμιμων οδών εισόδου αναγκάζει τους μετανάστες, συμπεριλαμβανομένων των αιτούντων άσυλο, να αναλάβουν πιο σύνθετες διαδρομές, συχνά εγκλωβισμένοι για εβδομάδες, μήνες ή χρόνια σε χώρες διέλευσης στην προσπάθεια να φτάσουν στον προορισμό τους.

Παράλληλα, η Ε.Ε. ενίσχυσε τη διαπραγματευτική θέση των χωρών διέλευσης, συνεχίζοντας να αναθέτει σε τρίτους τη διαχείριση της μετανάστευσης, προσφέροντας οικονομική βοήθεια σε αντάλλαγμα για τον περιορισμό των μεταναστών. Ενώ εκεί, όπως απέδειξε πρόσφατα η Τουρκία, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως διαπραγματευτικά στοιχεία ή απλά, η Ευρώπη μπορεί να χειραγωγηθεί. Είναι δύσκολο να προβάλει κανείς κανονιστική ισχύ σε τρίτες χώρες όταν τα μέλη της Ένωσης υψώνουν τείχη και φράχτες, αναστέλλουν την επεξεργασία του ασύλου και τσακώνονται για τη μετεγκατάσταση και την αναδιανομή. Όσο πιο διχασμένα εσωτερικά, η προβολή προς τρίτες χώρες, όπως η Τουρκία, είναι αδυναμία. Είναι ένας φαύλος κύκλος που μπορεί να σπάσει μόνο η ΕΕ και τα κράτη μέλη της.

4.4 Μετανάστευση

Τα τελευταία χρόνια, οι λεγόμενες «υβριδικές απειλές» έχουν προστεθεί στον ορισμό της έννοιας της ευρωπαϊκής απειλής μεταναστών. Η έννοια των υβριδικών απειλών αντιπροσωπεύει την επίγνωση της επικάλυψης εσωτερικών και εξωτερικών απειλών. Η μετανάστευση αναφέρεται επίσης συχνά, σε σχέση με υβριδικές απειλές. Για παράδειγμα, το Κοινό Πλαίσιο Υβριδικών Απειλών της Ε.Ε., εξετάζει τη συνεργασία με τρίτες χώρες στις γειτονικές χώρες της Ευρώπης για να βοηθήσει στην καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, της τρομοκρατίας, της παράνομης μετανάστευσης και της διακίνησης όπλων (Mattis and Hoffman, 2005).

Ο αόριστος ορισμός της ΕΕ για τις υβριδικές απειλές είναι επίσης εμφανής στην παγκόσμια στρατηγική της. Εξετάζει τη μεταναστευτική πολιτική σε πολλαπλά πλαίσια και επεξεργάζεται τις εξωτερικές της διαστάσεις. Αναφέρει μόνο τη δυνατότητα συμμετοχής στη διαχείριση της μετανάστευσης παρακάμπτοντας παράγοντες άμυνας ή ασφάλειας. Ωστόσο, το γεγονός ότι η μετανάστευση εξετάζεται πλέον στο περιβάλλον ασφαλείας, αποτελεί σημαντική αλλαγή σε σχέση με την πρώτη στρατηγική ασφαλείας το 2003. Ακολουθεί το European Union Global

Strategy, το οποίο περιλαμβάνει «δημιουργία ικανοτήτων για τη διαχείριση των παράτυπων μεταναστευτικών ροών» υπό τον τίτλο «Προστασία της ΕΕ και των πολιτών της». Καθορίζει επίσης προτεραιότητες για μελλοντικές αποστολές, όσον αφορά τη διαχείριση των συνόρων και την ικανότητα διαχείρισης της παράτυπης μετανάστευσης (Wieslander, 2016).

Οι μετανάστες περιλαμβάνονται σε συζητήσεις για υβριδικές απειλές, κυβερνοεπιθέσεις και τρομοκρατία στο πλέγμα εσωτερικής - εξωτερικής ασφάλειας και άμυνας. Για παράδειγμα, η κοινή δήλωση ΕΕ - ΝΑΤΟ του 2016, για την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των δύο οργανισμών, αναφέρει ότι υπάρχει «επείγουσα ανάγκη για μεγαλύτερη ευαισθητοποίηση και καλύτερο συντονισμό και αμοιβαία ενίσχυση των δραστηριοτήτων μας στη Μεσόγειο και πέραν αυτής» (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2016). Παρά τις ασυνεπείς αντιλήψεις για τη μετανάστευση ως υβριδική απειλή, τόσο η ΕΕ όσο και το ΝΑΤΟ έχουν δημοσιεύσει έγγραφα που περιγράφουν τις κινήσεις αυτές στη μετανάστευση ως υβριδική απειλή (Wieslander, 2016).

Η συνέπεια είναι μια παρανόηση του τι αντιπροσωπεύει πραγματική απειλή (Mattis and Hoffman, 2005): η μετανάστευση, ο αριθμός μεταναστών, οι πιθανές ή αντιληπτές συνέπειες της μετανάστευσης, η αδυναμία αντιμετώπισης της μεταναστευτικής κρίσης ή όλα τα παραπάνω; Η αντίληψη της απειλής στα επίσημα έγγραφα είναι ασυνεπής. Στα μάτια των υπευθύνων χάραξης πολιτικής, δημιουργεί επίσης ασυνέπειες στον τρόπο με τον οποίο εφαρμόζεται η έννοια της υβριδικής απειλής στον έλεγχο της μετανάστευσης. Τόσο ο Boswell (2007) όσο και ο Neal (2009) επισημαίνουν ότι είναι δύσκολο να εντοπιστεί το σημείο στο οποίο οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής αποφασίζουν να δράσουν σε αντιληπτές απειλές για το αναπτυξιακό προσωπικό ασφαλείας ή το στρατιωτικό προσωπικό (Raitasalo, 2005).

Ένα παράδειγμα του τρόπου με τον οποίο η μετανάστευση αναγνωρίζεται ως πιθανή υβριδική απειλή, είναι ότι μπορεί να αξιοποιηθεί από εξωτερικούς παράγοντες για να υπονομεύσει την κοινωνική συνοχή και την κοινή γνώμη. Η Greenhill σημείωσε ότι μια ακραία προσέγγιση για τη χρήση της μετανάστευσης ως απειλής είναι οι χώρες προέλευσης ή διέλευσης να «οπλίσουν» τη μετανάστευση απειλώντας να μεταφέρουν μεγάλο αριθμό διασυνοριακών μεταφορών στη χώρα υποδοχής ή να σταματήσουν οποιαδήποτε δραστηριότητα που θα μπορούσε να εμποδίσει τον μετανάστη. Επίσης, τονίζει ότι η πρακτική ήταν κοινή σε όλο τον 20ό αιώνα και έχει

χρησιμοποιηθεί σε 75 περιπτώσεις με διάφορους βαθμούς επιτυχίας από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (Wieslander, 2016).

Σε ευρωπαϊκό πλαίσιο, ο πρώην πρόεδρος της Σερβίας Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς χρησιμοποίησε την έξοδο των προσφύγων από τους πολέμους της δεκαετίας του 1990 στην πρώην Γιουγκοσλαβία για να αποτρέψει τη δυτική επέμβαση. Στις αρχές της δεκαετίας του 2000, ο Καντάφι απείλησε να «μαυρίσει την Ευρώπη» ενθαρρύνοντας την είσοδο στη Μεσόγειο από τη Λιβύη. Η μετανάστευση έχει γίνει μια σημαντική πτυχή των σχέσεων ΕΕ-Τουρκίας τα τελευταία χρόνια. Από την ίδρυση του Σένγκεν, η Τουρκία έχει αναλάβει το ρόλο του φύλακα των συνόρων Σένγκεν στον λεγόμενο «Δρόμο της Ανατολικής Μεσογείου» προς την Ελλάδα. Το 2015, ο Τούρκος πρόεδρος Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν απείλησε να «απελευθερώσει» μετανάστες στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Έκανε τις απειλές ως απάντηση στις συνεχιζόμενες συνομιλίες μεταξύ της Τουρκίας και των Ευρωπαίων εταίρων της, σχετικά με τον τρόπο μείωσης της εισροής μεταναστών (Krauthammer, 2019).

4.5 Κυβερνοεπιθέσεις

Το 2016, 126 εκατομμύρια πολίτες των ΗΠΑ εκτέθηκαν στη ρωσική παραπληροφόρηση ενόψει των προεδρικών εκλογών. Σύμφωνα με την *Washington Post*, αυτό συνέβη επειδή η κυβέρνηση δεν ήταν έτοιμη να αντιμετωπίσει ασύμμετρες απειλές αυτής της φύσης: η εκλογική υποδομή ήταν ξεπερασμένη, οι άμυνες στον κυβερνοχώρο ήταν ανεπαρκείς, οι εταιρείες τεχνολογίας και υπηρεσιών δεν περίμεναν πώς θα μπορούσαν να χειραγωγηθούν οι πλατφόρμες τους και η δημόσια συνεργασία - το ιδιωτικό ήταν σπάνιο. Επιπλέον, η πόλωση των πολιτών, του πολιτικού συστήματος και των ΜΜΕ ενίσχυσε την παραπληροφόρηση.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενδιαφέρθηκε επίσης να αναλύσει την παραπληροφόρηση. Μεταξύ των συμπερασμάτων του, τονίζει ότι, χάρη στις ψηφιακές τεχνολογίες, η πρόσβαση στις ειδήσεις έχει γίνει ευκολότερη και φθηνότερη και η κατανάλωσή τους είχε πρωτοφανή ανάπτυξη (Wieslander, 2016). Αυτό διευκόλυνε την ανάπτυξη των διαδικτυακών διαμεσολαβητών σε ένα ρυθμιστικό πλαίσιο που τους καθιστά μη υπεύθυνους για τον συντακτικό έλεγχο και την ανάρμοστη συμπεριφορά των χρηστών τους, και γι' αυτό οι διαδικτυακές ειδήσεις συχνά χαρακτηρίζονται από έλλειψη επαλήθευσης των γεγονότων και

έλλειψη πρωτοτυπίας.

Εικόνα 6 Επιθέσεις στον Κυβερνοχώρο και μαζικές εκστρατείες παραπληροφόρησης
Πηγή: Ρούσσης, 2018.

Στο ίδιο πνεύμα, η παραγωγή και η διάδοση παραπληροφόρησης είναι πολύ φθηνότερη και ευκολότερη χάρη στη διαθεσιμότητα μιας υποδομής ψηφιακής πλατφόρμας από άκρο σε άκρο για ανταλλαγή πληροφοριών. Στην προ του διαδικτύου εποχή, μόνο τα μέσα ενημέρωσης με καλούς πόρους μπορούσαν να προσεγγίσουν μεγάλο κοινό. Σήμερα ο συσχετισμός μεταξύ της αποκάλυψης ειδήσεων και του ποιοτικού ελέγχου έχει σπάσει, πράγμα που σημαίνει ότι οποιοσδήποτε μπορεί να είναι εκδότης με παγκόσμια εμβέλεια.

Επιπλέον, δεν υπάρχει λόγος να περιμένουμε ότι οι ψηφιακές πλατφόρμες θα εγκαταλείψουν την παραπληροφόρηση, εφόσον οι ψευδείς ειδήσεις δημιουργούν κίνηση και χρήματα (μέσω διαφήμισης, για παράδειγμα) χωρίς την αντίστοιχη ευθύνη, δεν υπάρχει κανένας σοβαρός λόγος να περιμένουμε ότι οι ψηφιακές πλατφόρμες θα έχουν κίνητρο να αναλάβουν ισχυρή δράση κατά της παραπληροφόρησης. Κατά συνέπεια, η πιο αποτελεσματική απάντηση στην παραπληροφόρηση σε έναν κόσμο πλούσιο σε πληροφορίες είναι η ευαισθητοποίηση και η παιδεία, που θα μπορούσαν να βοηθηθούν από την τεχνητή νοημοσύνη. (Marcin Zaborowski, 2020).

Μπορούμε να αναφέρουμε δύο νέα και διαφοροποιητικά στοιχεία: τον «πόλεμο πληροφοριών» και τις επιθέσεις στον κυβερνοχώρο. Το πρώτο αναφέρεται στη «σύγκρουση δύο ή περισσότερων ομάδων στον τομέα της ενημέρωσης» που επιδιώκει να επιβάλει μια συγκεκριμένη άποψη σε έναν συγκεκριμένο πληθυσμό.

Είναι ένας συνδυασμός ηλεκτρονικού πολέμου (κυβερνοπόλεμος, συμπεριλαμβανομένων των ηλεκτρονικών αντίμετρων) και ψυχολογικών επιχειρήσεων που έχουν ως στόχο την υποβάθμιση του ηθικού και της ευημερίας των πολιτών ενός έθνους με τη διάδοση, γενικά, ψευδών πληροφοριών μέσω των κοινωνικών δικτύων και των μέσων μαζικής ενημέρωσης. Είναι εκστρατείες παραπληροφόρησης που φαίνεται να έχουν μεγαλύτερη επιτυχία σε περιοχές που είναι ήδη ασταθείς, όπως η Ρωσία στην Κριμαία και η περιοχή του Ντονμπάς, όπου ένα μέρος του πληθυσμού ήταν ήδη διατεθειμένο να αποδεχτεί τη ρωσική αφήγηση των γεγονότων.

Σε σχέση με την παραπληροφόρηση, εμφανίζονται τα λεγόμενα διαδικτυακά τρολ, άνθρωποι και μη κρατικοί παράγοντες που εκφράζουν απόψεις που σχετίζονται με την πολιτική ατζέντα ενός συγκεκριμένου κράτους και δημιουργούν μια γκρίζα ζώνη στην οποία είναι πολύ δύσκολο να διακρίνει κανείς πού να τοποθετήσει το σύνορα μεταξύ της ελευθερίας της έκφρασης των ακτιβιστών και της παρέμβασης στο κράτος-θύμα. Η δυσκολία απόδοσης ευθύνης - η οποία τελικά οδηγεί σε ατιμωρησία - καθιστά δύσκολο για τα κράτη να προσδιορίσουν τι εμπίπτει του τομέα της ελευθερίας της έκφρασης και αυτό που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ξένη παρέμβαση.

Τέλος, η μετάδοση οπτικοακουστικών προγραμμάτων πέρα από τα κρατικά σύνορα, εγείρει ζητήματα όπως ο έλεγχος και η δικαιοδοσία επί του περιεχομένου που μεταδίδεται στις περιπτώσεις, στις οποίες τα μέσα επικοινωνίας δεν είναι εγκατεστημένα στα κράτη υποδοχής της επικοινωνίας, τα οποία, κατά τη γνώμη του Συμβουλίου της Ευρώπης, θα μπορούσε να απαιτήσει αναθεώρηση της Οδηγίας της ΕΕ για τις Υπηρεσίες Οπτικοακουστικών Μέσων του 2010 και της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του 1989 του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Διασυνοριακή Τηλεόραση (Hoffman, 2009).

Όσον αφορά τις επιθέσεις στον κυβερνοχώρο, όπως επισημαίνουν τα τελευταία χρόνια οι ετήσιες εκθέσεις για τις απειλές και τις τάσεις του Εθνικού Κρυπτολογικού Κέντρου, αρκετές χώρες - όπως η Γερμανία, οι Ηνωμένες Πολιτείες, η Εσθονία, η Φινλανδία, η Γεωργία, η Ολλανδία, η Λιθουανία, το Ηνωμένο Βασίλειο η Ουκρανία - έχουν αναφέρει ότι έχουν πέσει θύματα ρωσικών κυβερνοεπιθέσεων. Σε απάντηση, ορισμένες ευρωπαϊκές χώρες έχουν λάβει μέτρα. Ψηφίστηκαν

αντιτρομοκρατικοί νόμοι που μπορούν να χρησιμοποιηθούν έναντι τέτοιων απειλών, αν και ορισμένα από αυτά τα μέτρα θα μπορούσαν ενδεχομένως να παραβιάζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και εγείρουν αμφιβολίες για τη συμβατότητά του με την ελευθερία της έκφρασης.

Όπως και να έχει, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο ουσιαστικός στόχος των υβριδικών απειλών είναι να επιτύχουν αποτελέσματα χωρίς να καταφεύγουν σε τακτικό πόλεμο, να φέρνουν αντιμέτωπες τις κοινωνίες και όχι τους στρατούς, καταρρίπτοντας έτσι σχεδόν εντελώς τη διάκριση μεταξύ μαχητών και πολιτών (Horan, 2018).

Κεφάλαιο 5.

5.1 Η Δημιουργία ενός Ολοκληρωμένου Αμυντικού Συστήματος

Δεδομένης της πολυπλοκότητας των υβριδικών επιθέσεων, ο πιο αποτελεσματικός τρόπος αντιμετώπισης των υβριδικών απειλών είναι μέσω ενός ολοκληρωμένου αμυντικού συστήματος που λειτουργεί τόσο σε εθνικό όσο και σε υπερεθνικό επίπεδο. Για την οικοδόμηση επιτυχούς ολοκληρωμένου αμυντικού συστήματος υπάρχει ανάγκη για: πρόληψη, ευφύια, επίγνωση της κατάστασης, εκτίμηση κινδύνου, ετοιμότητα, ανθεκτικότητα, σχεδιασμό, εκπαίδευση και πολιτική βούληση.

Η Ολοκληρωμένη Προσέγγιση στοχεύει να χρησιμοποιήσει ένα περίπλοκο μείγμα μέσων, που περιλαμβάνει την ενορχήστρωση της διπλωματίας, της πολιτικής αλληλεπίδρασης, της ανθρωπιστικής βοήθειας, των κοινωνικών πιέσεων, της οικονομικής ανάπτυξης, της έξυπνης χρήσης των μέσων μαζικής ενημέρωσης και της στρατιωτικής δύναμης, συμπεριλαμβανομένων πολιτικών, στρατιωτικών και πολιτικών περιοχών, που είναι όλα απαραίτητα για την αποτελεσματική αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών. Για να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις υβριδικές απειλές, το NATO θα πρέπει να ενισχύσει τις πολιτικοστρατιωτικές σχέσεις μεταξύ των Συμμάχων, να ενισχύσει τις αντιδράσεις, να ενισχύσει τη συνεργασία, να βελτιώσει την εσωτερική πολιτική, ώστε να είναι σε θέση να υπερασπιστεί πλήρως τις υβριδικές επιθέσεις και να ενισχύσει τη συνεργασία με άλλους διεθνείς οργανισμούς, ιδίως με την ΕΕ (Aaronson et al, 2015).

Η Συμμαχία έχει επιδείξει μια προσπάθεια ειδικά στον τομέα της άμυνας στον κυβερνοχώρο. Ωστόσο, το NATO, ως στρατιωτικός οργανισμός, δεν θα είναι ποτέ από μόνο του ικανό για πλήρη ολοκληρωμένη άμυνα και πιθανότατα θα στηριχθεί πολύ στα βήματα και την άμυνα των κρατών μελών υποδομών καθώς και συνεργασία με άλλους υπερεθνικούς φορείς (Bachmann, 2015).

Προκειμένου η άμυνα να είναι αποτελεσματική ως συνολική προσέγγιση, πρέπει να περιλαμβάνει τον πολιτικό χώρο, το κοινό πρέπει να είναι ενημερωμένο, να εμπιστεύεται και να συνδέεται με το στρατιωτικό πεδίο.

5.2 Η Βασική Αρχή Άμυνας του NATO

Λόγω της εμπειρίας του NATO με υβριδικές απειλές και ανορθόδοξους πολέμους, η συνολική ιδέα δεν χρειάζεται να χτιστεί από το μηδέν. Η Συμμαχία έχει αντιμετωπίσει υβριδικές απειλές στο Αφγανιστάν και τη Λιβύη. Επιπλέον, τα κράτη μέλη του NATO, έχουν βιώσει περισσότερους μη συμβατικούς πολέμους και άρχισαν να κάνουν τις απαραίτητες αλλαγές στην άμυνα νωρίτερα (από το 2006) από ό,τι η Συμμαχία στο σύνολό της και επομένως μπορούν να παρέχουν τεχνογνωσία και συμβουλές σε άλλα κράτη μέλη.

Επιπλέον, μιλώντας για την κρίση στην Ουκρανία, πολλοί από τους ελιγμούς και τις τακτικές της Ρωσίας στην πραγματικότητα δεν είναι τόσο καινούργιοι. Η Ρωσία επέδειξε παρόμοιες τακτικές στη Γεωργία το 2008, στον πόλεμο της Τσετσενίας το 1994 και στη σοβιετική εισβολή στο Αφγανιστάν το 1979.

Ωστόσο, η ουκρανική σύγκρουση και η προσάρτηση της Κριμαίας ζήτησαν περισσότερη προσοχή στην ανάπτυξη της άμυνας και στην προσαρμογή της σε υβριδικές απειλές. Το NATO μετά την ουκρανική σύγκρουση, ανέλαβε πράγματι το καθήκον να αναπτύξει ένα σύνολο εργαλείων για την αποτροπή και την άμυνα έναντι των αντιπάλων που διεξάγουν υβριδικό πόλεμο. Για να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις υβριδικές απειλές, οι έρευνες του NATO ισχυρίζονται ότι η Συμμαχία θα πρέπει να ενισχύσει τις συνεργασίες με τα ενδιαφερόμενα μέρη, όπως διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς, ιδίως της Ε.Ε., και εκπροσώπους των επιχειρήσεων και του εμπορίου (Pindiak, 2015).

Το NATO αναγνωρίζει την ανάγκη για ολοκληρωμένη άμυνα καθώς είναι η πιο αποτελεσματική για την καταπολέμηση των υβριδικών απειλών και αφορά όλες τις πτυχές των υβριδικών επιθέσεων. Το NATO εργάζεται πάνω στο εννοιολογικό ολοκληρωμένο πλαίσιο, το Warfighting Capstone Concept, που περιγράφει λεπτομερώς πώς οι Σύμμαχοι του NATO πρέπει να αναπτύξουν τις στρατιωτικές τους δυνάμεις για να διατηρήσουν το πλεονέκτημα για τα επόμενα είκοσι χρόνια.

5.3 Ο Οργανισμός Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO)

Μέθοδοι υβριδικού πολέμου, όπως η προπαγάνδα, η εξαπάτηση, το

σαμποτάζ και άλλες μη στρατιωτικές τακτικές, έχουν χρησιμοποιηθεί από καιρό για την αποσταθεροποίηση των αντιπάλων. Το νέο σχετικά με αυτές τις επιθέσεις τα τελευταία χρόνια είναι η ταχύτητα, η κλίμακα και η έντασή τους, που τροφοδοτούνται από την ταχεία τεχνολογική αλλαγή και την παγκόσμια διασύνδεση. Το NATO έχει μια στρατηγική για την αντιμετώπιση του υβριδικού πολέμου και είναι έτοιμο να προστατεύσει τη συμμαχία και όλους τους συμμάχους από οποιαδήποτε παραδοσιακή ή υβριδική απειλή (Mattis and Hoffman, 2005). Η κύρια ευθύνη για την απόκριση σε μια μικτή απειλή ή επίθεση ανήκει στη χώρα-στόχο.

Ως μέρος της συλλογικής του άμυνας, το NATO είναι έτοιμο να βοηθήσει οποιονδήποτε σύμμαχο ενάντια σε υβριδικές απειλές (Wieslander, 2016). Τον Ιούλιο του 2018, οι ηγέτες του NATO συμφώνησαν να σχηματίσουν μια ομάδα αντι-υβριδικής υποστήριξης για να παρέχουν στους συμμάχους εξατομικευμένη, στοχευμένη βοήθεια κατόπιν αιτήματος για προετοιμασία και ανταπόκριση σε υβριδικές δραστηριότητες. Το NATO ενισχύει τον συντονισμό με τους εταίρους, συμπεριλαμβανομένης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στις προσπάθειες αντιμετώπισης υβριδικών απειλών (Κονδύλης, 2017).

Οι κοινές υπηρεσίες πληροφοριών και ασφαλείας του NATO διαθέτουν μια υβριδική μονάδα ανάλυσης που μπορεί να βοηθήσει στην ευαισθητοποίηση της κατάστασης. Η Συμμαχία συμμετέχει ενεργά στη συνηγορία - όχι πλέον προπαγάνδα, αλλά γεγονότα - στο Διαδίκτυο, στο ραδιόφωνο και στον έντυπο τύπο. Η ταχύτητα, η κλίμακα και η ένταση των υβριδικών απειλών έχουν αυξηθεί τα τελευταία χρόνια. Η προετοιμασία για την πρόληψη, το χειρισμό και την απάντηση σε υβριδικές επιθέσεις, είτε από κρατικούς είτε από μη κρατικούς παράγοντες, αποτελεί κορυφαία προτεραιότητα για το NATO (Raitasalo, 2005).

Σχήμα 4 Αντιμετώπιση υβριδικών απειλών του NATO
 Πηγή: Brynen, 2011.

Από το 2015, το NATO έχει αναπτύξει μια στρατηγική για τον ρόλο του στην αντιμετώπιση του υβριδικού πολέμου. Το NATO διασφαλίζει ότι οι συμμαχίες και οι σύμμαχοι είναι πλήρως προετοιμασμένοι για οποιαδήποτε μορφή υβριδικής επίθεσης, εργάζεται για να αποτρέψει υβριδικές επιθέσεις σε συμμαχίες και προστατεύει τους συμμάχους του εάν είναι απαραίτητο (Raitasalo, 2005). Το Αρχηγείο του NATO έχει βελτιώσει την κατανόηση και την ανάλυση των μικτών απειλών από τον συνασπισμό. Η βιομηχανία υβριδικών αναλυτικών στοιχείων αυξάνει την ευαισθητοποίηση των παραληπτών για πιθανές υβριδικές απειλές. Εάν είναι απαραίτητο, ο συνασπισμός υποστηρίζει τις συμμαχικές προσπάθειες για τον εντοπισμό των εθνικών τρωτών σημείων και την ενίσχυση της ανθεκτικότητάς τους.

Το NATO λειτουργεί επίσης ως κόμβος εμπειρογνωμοσύνης, παρέχοντας υποστήριξη του συνασπισμού σε τομείς όπως η ετοιμότητα και η ανταπόκριση των πολιτών σε χημικά, βιολογικά, ραδιολογικά και πυρηνικά συμβάντα, προστασία κρίσιμης σημασίας υποδομής, στρατηγικές επικοινωνίες, πολιτική άμυνα, άμυνα στον κυβερνοχώρο και κατά της εξέγερσης. Η εκπαίδευση και οι ασκήσεις παίζουν επίσης σημαντικό ρόλο στην προετοιμασία για υβριδικές απειλές. Αυτό περιλαμβάνει συνεργασία με άλλους παράγοντες στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και κοινές στρατιωτικές και πολιτικές απαντήσεις (Wieslander, 2016).

Για την αποτροπή υβριδικών απειλών, το NATO είναι αποφασισμένο να δράσει οποτεδήποτε, οπουδήποτε. Ως μέρος της αποτρεπτικής και αμυντικής της στάσης, συνεχίζει να βελτιώνει την ετοιμότητα των δυνάμεών της και να ενισχύει τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων και τις δομές διοίκησης. Αυτό στέλνει ένα ισχυρό μήνυμα ότι ο συνασπισμός βελτιώνει την πολιτική και στρατιωτική του απάντηση, καθώς και την ικανότητά του να αναπτύξει τη σωστή δύναμη στο σωστό μέρος τη σωστή στιγμή. Εάν αποτύχει η αποτροπή, το NATO είναι έτοιμο να προστατεύσει οποιονδήποτε σύμμαχο από οποιαδήποτε απειλή. Για να γίνει αυτό, οι δυνάμεις του NATO πρέπει να είναι σε θέση να ανταποκρίνονται γρήγορα και με ευελιξία.

Το NATO δεν μπορεί να αντιμετωπίσει μόνο του τις υβριδικές απειλές. Η συνεργασία με τους εταίρους είναι κρίσιμη. Η συμμαχία συνεχίζει να ενισχύει τη συνεργασία και τον συντονισμό με εταίρους όπως η Φινλανδία, η Σουηδία, η Ουκρανία και η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών και την οικοδόμηση ανθεκτικότητας. Στο πλαίσιο της ολοένα και στενότερης συνεργασίας τους, το NATO και η Ε.Ε. έχουν εντείνει τη συνεργασία τους για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών, με ιδιαίτερη έμφαση στις κυβερνοεπιθέσεις. Το NATO συνεργάζεται επίσης με εταίρους στην περιοχή Ασίας-Ειρηνικού για την ανταλλαγή εμπειριών σχετικά με εθνικές προσεγγίσεις για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών (Raitasalo, 2005).

Επιπλέον, κέντρα αριστείας λειτουργούν παράλληλα για να παρέχουν στη συμμαχία γνώση και τεχνογνωσία. Είναι διεθνή ερευνητικά κέντρα που χρηματοδοτούνται και διατηρούνται σε εθνικό ή διακρατικό επίπεδο. Το Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας για Υβριδικές Απειλές στο Ελσίνκι της Φινλανδίας λειτουργεί ως κόμβος εμπειρογνωμοσύνης για να βοηθήσει τις συμμετέχουσες χώρες να βελτιώσουν τις ικανότητές τους, την ανθεκτικότητα και την ετοιμότητά τους έναντι των υβριδικών απειλών (Wieslander, 2016). Το κέντρο είναι πρωτοβουλία της φινλανδικής κυβέρνησης και υποστηρίζεται από άλλες 27 χώρες, καθώς και από το NATO και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Άλλα Κέντρα Αριστείας συμβάλλουν στις προσπάθειες του NATO για την αντιμετώπιση μικτών απειλών, συμπεριλαμβανομένου του Κέντρου Αριστείας Στρατηγικών Επικοινωνιών στη Ρίγα της Λετονίας, του Κέντρου Αριστείας Κυβερνοάμυνας στο Ταλίν της Εσθονίας, του Κέντρου Αριστείας για Μικτές

Διακλαδικές επιχειρήσεις εκτοξευόμενες από την θάλασσα (CJOS COE) στο Norfolk, των ΗΠΑ, του Κέντρου Αριστείας θαλασσίου ναρκοπολέμου (NMW COE) στην Οστάνδη του Βέλγιου και του Κέντρου Αριστείας Ναυτικής Ασφάλειας (MARSEC COE) στο Aksaz της Τουρκίας (Raitasalo, 2005).

Μια άλλη άμεση αντίδραση στη σύγκρουση της Ουκρανίας, είναι η ίδρυση της Very High Readiness Joint Task Force (VJTF). Η Δύναμη Ταχείας Αντιδράσεως του NATO είναι μια στρατιωτική μονάδα περίπου 5.000 ατόμων. Η δουλειά της είναι να είναι έτοιμη να ανταποκριθεί αμέσως σε μεγάλες κρίσεις. Συγκεντρώνεται αμέσως, ακολουθώντας τα πρώτα σημάδια πιθανών διεθνών προβλημάτων πριν ξεκινήσει μια κρίση, για να λειτουργήσει ως πιθανή προειδοποίηση για περαιτέρω κλιμάκωση.

Η κινητοποίηση μιας τόσο μεγάλης, καλά προετοιμασμένης δύναμης στέλνει ένα μήνυμα σε κάθε επίδοξο επιτιθέμενο ότι το NATO θα απαντήσει με όλη τη δύναμη της Συμμαχίας σε οποιαδήποτε επίθεση εναντίον ενός συμμάχου. Επειδή η VJTF πρέπει να είναι πάντα έτοιμη να ανταποκριθεί, τα μέλη του NATO αναλαμβάνουν το έργο σε εκ περιτροπής βάση. Αυτό απλώνει το βάρος στους ανθρώπους και στα μέλη μας. Η VJTF είναι η αιχμή του δόρατος της δομής της Δύναμης Αντίδρασης του NATO.

Επιπλέον, οι Σύμμαχοι του NATO έχουν στη διάθεσή τους ένα ευρύ φάσμα άλλων δυνάμεων. Οι Σύμμαχοι στέλνουν συχνά δυνάμεις για να διεξάγουν ασκήσεις σε διάφορες τοποθεσίες σε όλη την Ευρώπη. Όλοι οι Σύμμαχοι διαθέτουν εθνικά στρατεύματα σε υψηλά επίπεδα ετοιμότητας που μπορούν να ανταποκριθούν γρήγορα σε μια κρίση. Ορισμένες μονάδες είναι έτοιμες να αναπτυχθούν σε μόλις δύο ημέρες, ενώ η πλειονότητα των μονάδων θα είναι έτοιμη να κινηθεί σε λιγότερο από επτά ημέρες. Αυτό το υψηλό επίπεδο ετοιμότητας κρατά όλα τα κράτη μέλη του NATO ασφαλή. (Aaronson et al, 2015)

Επίσης, η Συμμαχία εργάζεται σε 4 βασικούς τομείς συνολικής προσέγγισης:

- Σχεδιασμός και διεξαγωγή επιχειρήσεων
- Εκπαίδευση και διεξαγωγή ασκήσεων
- Ενίσχυση της συνεργασίας με εξωτερικούς παράγοντες

- Δημόσια μηνύματα

5.4 Η Αντίδραση της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ΕΕ ενέκρινε, μεταξύ άλλων μέτρων, σε ανακοίνωση με θέμα «Η καταπολέμηση των υβριδικών απειλών» με 22 προτάσεις για ενέργειες που ενημερώνονται τακτικά. Για την ανάπτυξή τους, ορισμένα κράτη μέλη δημιούργησαν στη Φινλανδία έναν αυτόνομο, βασισμένο σε δίκτυο, διεθνή οργανισμό που αντιμετωπίζει υβριδικές απειλές (Hybrid CoE) και την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης (EYED), με έδρα στις Βρυξέλλες και γραφεία σε όλο τον κόσμο. Επίσης δημιούργησε έναν οργανισμό (EU Hybrid Fusion Cell) εντός του Κέντρου Καταστάσεων και Πληροφοριών της Ε.Ε., ο οποίος θα προσφέρει μια ενιαία εστίαση για την ανάλυση των εξωτερικών πτυχών των υβριδικών απειλών. Ο οργανισμός αυτός θα λαμβάνει, θα αναλύει και θα κοινοποιεί διαβαθμισμένες πληροφορίες και πληροφορίες ανοιχτού κώδικα από διαφορετικούς ενδιαφερόμενους φορείς εντός της EYED, της Επιτροπής και των κρατών μελών που σχετίζονται ειδικά με δείκτες και προειδοποιήσεις σχετικά με υβριδικές απειλές. Σε συνεργασία με αρμόδιους φορείς στην ΕΕ και σε εθνικό επίπεδο, θα αναλύει τις εξωτερικές πτυχές των υβριδικών απειλών που επηρεάζουν την ΕΕ και τη γειτονιά της, προκειμένου να αναλύει γρήγορα τα σχετικά περιστατικά και να ενημερώνει τις στρατηγικές διαδικασίες λήψης αποφάσεων της ΕΕ, μεταξύ άλλων παροχή πληροφοριών για τις αξιολογήσεις κινδύνων ασφαλείας που πραγματοποιούνται σε επίπεδο ΕΕ (Mattis and Hoffman, 2005).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναπτύσσει μέτρα για την εμβάθυνση της ευρωπαϊκής αντίδρασης και παρουσιάζει τακτικές εκθέσεις σχετικά με τη γενική εφαρμογή του κοινού πλαισίου για την καταπολέμηση των υβριδικών απειλών. Στο τέλος, η Επιτροπή έχει εντοπίσει ορισμένους τομείς στους οποίους πρέπει να ληφθούν πρόσθετα μέτρα (Krauthammer, 2019), όπως:

- Επίγνωση της κατάστασης: Ο EU Hybrid Fusion Cell απαιτεί εξειδικευμένες γνώσεις για να μπορεί να αντιμετωπίσει το ευρύ φάσμα των κινδύνων που ενέχουν αυτές οι απειλές. Για να γίνει αυτό, αυτό το σώμα πρέπει να επεκταθεί με εξειδικευμένα στοιχεία σε χημικά, βιολογικά, ραδιολογικά και πυρηνικά (CBRN), την αντικατασκοπεία και την ανάλυση στον κυβερνοχώρο.

- Στρατηγική επικοινωνία: Με βάση την προηγούμενη εμπειρία, η ανάπτυξη των δυνατοτήτων στρατηγικής επικοινωνίας της ΕΕ θα πρέπει να συνεχιστεί και να διασφαλίζει τη συστηματική αλληλεπίδραση μεταξύ των υφιστάμενων δομών.

- Οικοδόμηση ανθεκτικότητας και αποτροπής: Η ΕΕ έχει προτείνει διάφορα μέσα για την ενίσχυση των ικανοτήτων και την καταπολέμηση των απειλών στον κυβερνοχώρο, όπως η πρόταση για ένα πλαίσιο πιστοποίησης κυβερνοασφάλειας, η εντολή για διεύρυνση και εκσυγχρονισμό του Οργανισμού Κυβερνοασφάλειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ENISA), κατευθυντήριες γραμμές για τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και των φορέων της ΕΕ σε περίπτωση επίθεσης και ένα σύνολο μέσων κυβερνοδιπλωματίας. Θεωρεί απαραίτητο να επιταχυνθεί η δραστηριότητα που αποσκοπεί στην ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων για τον κανονισμό για την κυβερνοασφάλεια και στην επίτευξη συμφωνίας σχετικά με τους νέους κανόνες για τη συλλογή ηλεκτρονικών αποδεικτικών στοιχείων. Επιπλέον, δημιουργείται μια ειδική πλατφόρμα εκπαίδευσης και εκπαίδευσης για τον συντονισμό της εκπαίδευσης στην άμυνα στον κυβερνοχώρο.

- Οικοδόμηση ανθεκτικότητας έναντι εχθρικών δραστηριοτήτων πληροφοριών: Ο συντονισμός μεταξύ των κρατών μελών και μεταξύ αυτών και άλλων διεθνών οργανισμών, ιδίως του NATO, είναι ζωτικής σημασίας. Η ΕΥΕΔ και η Επιτροπή θα εφαρμόσουν πρακτικά μέτρα για να υποστηρίξουν και να επεκτείνουν τη διαδραστική ικανότητα της Ε.Ε. να αποκρούει εχθρική δραστηριότητα πληροφοριών που στρέφεται κατά των θεσμικών οργάνων.

5.5 Δράσεις Συμβουλίου της Ευρώπης

Εκτός της ΕΕ, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης (PACE) κάνει συστάσεις για τα κράτη μέλη της (Wieslander, 2016):

- Αποφυγή στην προσφυγή σε υβριδικές ενέργειες στις διεθνείς σχέσεις και σεβασμός πλήρως στις διατάξεις του Διεθνούς Δικαίου, ιδίως τις αρχές της κυριαρχίας, της εδαφικής ακεραιότητας και του απαραβίαστου των συνόρων, σύμφωνα με το αντικείμενο και τον σκοπό του, χωρίς να εκμεταλλεύονται καταχρηστικά τα κενά ή τις ασάφειες που διαπιστώνονται.

- Εντατικοποίηση της διεθνούς συνεργασίας για τον εντοπισμό υβριδικών αντιπάλων και όλων των ειδών απειλών υβριδικού πολέμου και δημιουργία του εφαρμοστέου νομικού πλαισίου.
- Διατήρηση ανταλλαγών πληροφοριών για υβριδικές επιθέσεις στην Ευρώπη και ανταλλαγή εμπειριών και καλών πρακτικών για την αντιμετώπιση τέτοιων απειλών.
- Λήψη σε μέτρα για να αυξηθεί η ευαισθητοποίηση των πολιτών για τις υβριδικές απειλές και την ικανότητά τους να αντιδρούν γρήγορα σε τέτοιες απειλές.
- Υπογραφή, επικύρωση και εφαρμογή - αν αυτό δεν έχει ήδη γίνει - στη Σύμβαση της Βουδαπέστης, για το έγκλημα και προώθηση στην επικύρωσή της από τρίτα κράτη.
- Διατήρηση και ενίσχυση των μέτρων που έχουν εγκριθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τον Οργανισμό Βορειοατλαντικής Συνθήκης (NATO) για την αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών και ενίσχυση της συνεργασίας στον τομέα αυτό.
- Έφεση σε όλα τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης που είναι ταυτόχρονα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του NATO να μοιραστούν τις βέλτιστες πρακτικές τους για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών με άλλα κράτη μέλη που ενδέχεται να επηρεαστούν από αυτό το φαινόμενο.
- Σε σχέση με τα μέτρα για την αντιμετώπιση του υβριδικού πολέμου, η Συνέλευση υπενθυμίζει το ψήφισμά της 1840 (2011) σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Επιπλέον, καλεί τα κράτη μέλη να διασφαλίσουν ότι τα μέτρα αυτά σέβονται τις απαιτήσεις που απορρέουν από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, σύμφωνα με τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ειδικότερα, όσον αφορά τα δικαιώματα που υπόκεινται σε περιορισμούς βάσει της Σύμβασης, οποιοσδήποτε περιορισμός πρέπει να βασίζεται στο νόμο, ανάλογος προς τον επιδιωκόμενο νόμιμο στόχο (π.χ. εθνική ασφάλεια) και «απαραίτητος σε μια δημοκρατική κοινωνία».

Αυτή η αδιάκοπη ευρωπαϊκή δραστηριότητα σε σχέση με τις υβριδικές απειλές θα απαιτήσει μεγαλύτερη προσπάθεια από τη χώρα μας, από την κατεύθυνση του Εθνικού Συμβουλίου Κυβερνοασφάλειας και η οποία σίγουρα θα έχει την πρώτη της ευκαιρία στη νέα Εθνική Στρατηγική Κυβερνοασφάλειας, η οποία θα επικαιροποιήσει το στρατηγικό κείμενο (Raitasalo, 2014).

5.6 Ο Οργανισμός Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (FRONTEX)

Όταν η κατάσταση στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ κλιμακώνεται, ο Οργανισμός Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής, ή εν συντομία Frontex, καλείται για υποστήριξη. Το τελευταίο κράτος μέλος της ΕΕ που απευθύνθηκε στον οργανισμό είναι η Ελλάδα, η οποία έχει ζητήσει βοήθεια για την ενίσχυση των συνόρων της με την Τουρκία. Σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης ο Frontex μπορεί να στείλει έως και 1.500 επιπλέον συνοριοφύλακες, τους οποίους τα κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να συγκεντρώσουν εντός πέντε ημερών. Σύμφωνα με την ποσόστωση, η Γερμανία πρέπει να συνεισφέρει το 15% αυτών των συνοριοφυλάκων έκτακτης ανάγκης.

Οι αποστολές έκτακτης ανάγκης του Frontex έχουν σχεδιαστεί για να απομακρύνουν την πίεση από ένα κράτος της ΕΕ, ειδικά όταν «μεγάλος αριθμός υπηκόων τρίτων χωρών προσπαθούν να εισέλθουν παράνομα στο έδαφός του. Το προσωπικό της Frontex δεν δρα ανεξάρτητα, αλλά συντονίζονται από το κράτος μέλος της Ε.Ε. που ζήτησε τη βοήθειά τους. Η υπηρεσία συνόρων προμηθεύει επίσης οχήματα, τεχνολογία επιτήρησης και, εάν χρειάζεται, πλοία για να βοηθήσει στην προστασία των συνόρων ενός κράτους μέλους. Ο Frontex μπορεί επίσης να στείλει ειδικούς για να ελέγξουν για πλαστά έγγραφα και εμπειρογνώμονες για την καταγραφή των αιτούντων άσυλο.

Η αποστολή της Frontex είναι να διατηρεί «ασφαλή και εύρυθμα εξωτερικά σύνορα». Στο αποκορύφωμα της προσφυγικής κρίσης του 2015/2016, έγινε φανερό ότι πολλά κράτη της Ε.Ε. ήταν απλώς συγκλονισμένα από τον τεράστιο αριθμό των αιτούντων άσυλο που κατευθύνθηκαν προς το μέρος τους. Αυτή η πίεση στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ έκανε ορισμένα κράτη να αμφισβητήσουν την αρχή των εσωτερικών ανοιχτών συνόρων του μπλοκ. Μέχρι σήμερα, τα κράτη της ΕΕ δεν έχουν ακόμη συμφωνήσει σε μια δίκαιη ανακατανομή των αναγνωρισμένων προσφύγων σε ολόκληρο το μπλοκ. Συνολικά, αυτοί οι παράγοντες ώθησαν την ΕΕ να επικεντρωθεί στην ενίσχυση των μέτρων για τον περιορισμό της παράτυπης μετανάστευσης. Μέχρι το 2027, η υπηρεσία σχεδιάζει να αυξήσει το προσωπικό σε 10.000 αξιωματικούς.

Η Ελλάδα θα έχει πρόσθετη βοήθεια από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής - Frontex στα ανατολικά της σύνορα, σε μια προσπάθεια του τελευταίου να βοηθήσει την Ελλάδα να αντιμετωπίσει μεγάλο αριθμό μεταναστών. Μετά το αίτημα της Ελλάδας να ενισχύσει τον έλεγχο των εξωτερικών συνόρων, καθώς ο αριθμός των παράνομων διαμενόντων αυξάνεται, ο Frontex ανταποκρίθηκε θετικά βοηθώντας να τεθεί υπό έλεγχο η κατάσταση.

5.7 Οικοδόμηση Εθνικής Άμυνας

Καθώς η Συμμαχία δεν μπορεί να εξασφαλίσει από μόνη της πλήρως λειτουργικές συνολικές ικανότητες, είναι ανάγκη κάθε κράτος μέλος να αναπτύξει μόνο του τις δικές του εθνικές αμυντικές ικανότητες. Προκειμένου να δημιουργηθούν και να αναπτυχθούν τέτοιες εθνικές ολοκληρωμένες δυνατότητες, απαιτείται:

- Πολιτική βούληση με τον καθορισμό της πολιτικής, τις στρατηγικές, τα στρατηγικά μοντέλα και τα σχέδια
- Υποδομή/οργανισμός ασφαλείας (διεξαγωγή έρευνας, παροχή επαγγελματικής καθοδήγησης και βοήθειας στα υπουργεία, παροχή πληροφοριών στο κοινό, εμπλοκή βασικών ενδιαφερομένων)
 - Δύναμη Κυβερνοχώρου
 - Υποδομές ζωτικής σημασίας (ενέργεια, πετρέλαιο, φυσικό αέριο, νερό, ενεργειακή κυβέρνηση, υπηρεσία έκτακτης ανάγκης, ηλεκτρισμός, τραπεζικά και χρηματοοικονομικά, μεταφορές)
 - Όραμα (διεθνείς δραστηριότητες, διαχείριση κυβερνητικών δραστηριοτήτων, αμυντικές δυνατότητες, εσωτερική ασφάλεια, οικονομία και υποδομές, ψυχολογική ανθεκτικότητα, ασφάλεια εισοδήματος)
 - Στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές (τρόπος συνεργασίας, επίγνωση της κατάστασης, ετοιμότητα, ικανότητες αστυνομίας, άμυνα στον κυβερνοχώρο, διεθνής συνεργασία, εκπαίδευση, γνώση, νομοθεσία, καθήκοντα)
 - Εφαρμογή (ετοιμότητα, απειλές, αναλύσεις κινδύνου, εκτίμηση τρωτότητας, επιπτώσεις)
 - Υιοθέτηση αλλαγών στο χρόνο (προγραμματισμός, πρόβλεψη, στρατηγική ευελιξία)
 - Ανάπτυξη Γνώσεων (π.χ. μαθήματα για την ενημέρωσή του από το κοινό, όπως Μαθήματα Εθνικής Άμυνας, Μαθήματα Περιφερειακής Άμυνας,

Ασκήσεις ετοιμότητας κ.λπ) (Cederberg, 2015).

Η Ελλάδα έχει μπει στη μάχη για να αντιμετωπίσει τις νέες απειλές που προέκυψαν στην εποχή της τεχνητής νοημοσύνης μετά την απόφασή της να εισαγάγει ένα αυτόνομο επιχειρησιακό σύστημα με το όνομα Thorax. Ο στόχος είναι η χρήση μεγάλων δεδομένων, εφαρμογών τεχνητής νοημοσύνης και διαφόρων τύπων αλγορίθμων (βαθιά μηχανική μάθηση κ.λπ.), επιτρέποντας σε ένα κεντρικό, υβριδικό σύστημα να φιλτράρει την τεράστια ποσότητα πληροφοριών που είναι διαθέσιμη σε καθημερινή βάση, έτσι ώστε να απομονώνει μια απειλή και αυτοματοποιήσει μια απάντηση.

Οι απειλές που θα κληθεί να αντιμετωπίσει η Thorax αποτελούν πηγή ανησυχίας για το NATO εδώ και χρόνια, με χώρες όπως η Φινλανδία και η Εσθονία να έχουν αναπτύξει υποδομές που – για διαφορετικούς λόγους σε κάθε χώρα – επιτρέπουν σε αυτές τις χώρες να λαμβάνουν αποφάσεις γρήγορα.

Οι απειλές όπως ο κυβερνοπόλεμος, οι τεχνολογίες τεχνητής νοημοσύνης και η διάδοση ψευδών ή παραπλανητικών πληροφοριών μέσω διαφόρων μέσων δεν μπορούν να περιοριστούν από τα εμπόδια του παρελθόντος. Λαμβάνοντας υπόψη αυτές τις σκέψεις, κρίνεται απαραίτητη η προοπτική ανάπτυξης ενός συστήματος που θα συνδυάζει πολιτικές και στρατιωτικές δομές που θα συνεργάζονται όχι μόνο σε επίπεδο επιχειρήσεων, αλλά και σε επίπεδο λήψης αποφάσεων. Θα αναπτυχθούν κάθε είδους αισθητήρες για τη συλλογή πληροφοριών, όπως ραντάρ, μετεωρολογικοί σταθμοί και άλλες πηγές εξωτερικών δεδομένων, καθώς και εφαρμογές τεχνητής νοημοσύνης στον κυβερνοχώρο.

Ουσιαστικά πρόκειται για ένα σύστημα που θα αποτελείται από αισθητήρες υφιστάμενων υποδομών του ελληνικού κράτους, με λογισμικό που θα προστεθεί σε αυτό. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο κυβερνοχώρος, που είναι ένας τομέας στον οποίο η Τουρκία έχει επενδύσει πολλά τα τελευταία χρόνια. Αναμφισβήτητα, πριν και κατά τη διάρκεια της κρίσης του Έβρου τον Φεβρουάριο του 2020, η Τουρκία προσπάθησε να αλλάξει την κατάσταση στα ελληνοτουρκικά σύνορα, με κορεσμό πληροφοριών που είχε ως κύριο σκοπό να δελεάσει την Αθήνα να πάρει λανθασμένες αποφάσεις.

Κεφάλαιο 6.

6.1 Συμπεράσματα

Μέχρι στιγμής, έχει σημειωθεί σημαντική αύξηση στην έρευνα για τον υβριδικό πόλεμο. Πολλοί ερευνητές και ιστορικοί σχολίασαν τις τρέχουσες υβριδικές απειλές που προέρχονται κυρίως από τη Ρωσία και το Ισλαμικό Κράτος. Αρκετά άρθρα και μελέτες στοχεύουν να προβλέψουν τις μελλοντικές υβριδικές προκλήσεις εξετάζοντας προσεκτικά την ιστορία σχετικά με άλλα παραδείγματα υβριδικών πολέμων και τη χρήση παράτυπων τακτικών από μέρους τους.

Η αυξανόμενη δημοτικότητα της χρήσης υβριδικού πολέμου σε όλο και περισσότερες περιοχές συγκρούσεων, εγείρει τα ερωτήματα για το πώς να υιοθετήσουμε τον παραδοσιακό δυτικό συμβατικό πόλεμο, ώστε να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουμε τις νέες προκλήσεις του 21ου αιώνα. Ωστόσο, οι μελλοντικές συγκρούσεις δεν θα είναι πλέον δυνατό να κατηγοριοποιηθούν μόνο ως συμβατικές ή μη, κρατικές ή μη.

Αυτό ισχύει και για τον Οργανισμό του Βορείου Ατλαντικού Συμφώνου (NATO). Μεταξύ των κρατών μελών του, αυτό το θέμα αντικατοπτρίζεται σήμερα σημαντικά από τις στρατιωτικές δυνάμεις των Ηνωμένων Πολιτειών που είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν περισσότερο τις υβριδικές απειλές από το Ισλαμικό Κράτος και έχουν βιώσει πολλούς ανορθόδοξους πολέμους με μη παραδοσιακές τακτικές. Άλλα κράτη που επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό είναι τα πρώην μέλη της ΕΣΣΔ, που απειλούνται στην Ανατολή από τη Ρωσία. Αυτό περιλαμβάνει κράτη όπως η Πολωνία, τα κράτη της Βαλτικής (Λετονία, Λιθουανία και Εσθονία), η Τσεχική Δημοκρατία, η Σλοβακία, η Σλοβενία, η Ουγγαρία, η Ρουμανία και η Βουλγαρία. Άλλα κράτη που ενδεχομένως επηρεάζονται από τη ρωσική απειλή είναι η Σουηδία και η Νορβηγία. Ωστόσο, δεν ενδιαφέρονται λιγότερο για την υιοθέτηση ολοκληρωμένης άμυνας το Ηνωμένο Βασίλειο, η Γερμανία και η Γαλλία ως οι ηγετικές ευρωπαϊκές δυνάμεις.

Ο διάλογος του NATO θα πρέπει να αντικατοπτρίζει την απειλή της Ρωσίας και τη χρήση της υβριδικής στρατηγικής, καθώς και την απειλή υβριδικών τακτικών από μη ευρωπαϊκά κράτη και κινήματα, όπως η απειλή του Ισλαμικού Κράτους. Τι

κάνουν ήδη τα κράτη μέλη για να προσαρμοστούν στις υβριδικές απειλές και τι περισσότερο να κάνουν για να αυξήσουν τις πιθανότητες επιτυχούς αμφισβήτησης των απειλών του NATO του 21ου αιώνα;

Ένας από τους πιο σεβαστούς στρατιωτικούς ιστορικούς της εποχής μας, ο Μάικλ Χάουαρντ είπε ότι η ίδια η στρατιωτική πτυχή που πρέπει να εξεταστεί περισσότερο είναι η ικανότητα προσαρμογής σε εντελώς απρόβλεπτο και άγνωστο περιβάλλον. Αυτό το απόσπασμα παραμένει πολύ σχετικό με τη σημερινή κατάσταση των Συμμάχων. Θα μπορέσει το NATO να προσαρμοστεί στο απρόβλεπτο και άγνωστο; (Howard, 1974).

Μέσα στο νέο αυτό περιβάλλον, η ΕΕ και το NATO κινητοποιήθηκαν ξεχωριστά, αλλά κυρίως αναγνώρισαν τα τελευταία χρόνια την ανάγκη, για την όσο το δυνατόν στενότερη συνεργασία μεταξύ τους προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της ασφάλειας και της βιωσιμότητας των κρατών-μελών τους. Για το σκοπό αυτό, έχουν γίνει πολλές Κοινές Δηλώσεις - Ανακοινώσεις σε επίπεδο Συνόδου Κορυφής, ενώ εντός των οργανισμών έχουν συσταθεί ειδικές Μονάδες για την ανίχνευση και αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών. Πέραν αυτού πάντως, τα κράτη οφείλουν να αναπτύξουν εθνική πολιτική πρόληψης και αντιμετώπισης των υβριδικών απειλών, να ενισχύσουν την ανθεκτικότητα των κρίσιμων υποδομών και να μυήσουν τους πολίτες τους σε μια νέα «κουλτούρα ασφαλείας». Η πολυμορφία των υβριδικών απειλών επιτάσσει και ολιστικό τρόπο στην προσέγγισή τους.

Είναι σαφές ότι το NATO αντικατοπτρίζει τις υβριδικές απειλές και έχει λάβει μέτρα για να προχωρήσει σε μια ολοκληρωμένη και αποτελεσματική άμυνα. Ωστόσο, η ιδέα έχει ακόμη δρόμο να διανύσει για να είναι πραγματικά αποτελεσματική.

Πρώτον, στη στρατιωτική διάσταση, σύμφωνα με τους ειδικούς, το VJTF είναι ο σωστός δρόμος, παρόλο που η ανάπτυξή της πρέπει να εξασκηθεί ακόμη και η Συμμαχία καθώς και κάθε κράτος μέλος πρέπει να βεβαιωθεί ότι εκπληρώνει τις πολιτικές, γραφειοκρατικές και στρατιωτικές απαιτήσεις προκειμένου το VJTF να λειτουργήσει πλήρως εντός 48 ωρών. Επιπλέον, το NATO θα πρέπει επίσης να εργαστεί για τη συμμετοχή των χωρών εταίρων του και την οργάνωση της μονάδας VJTF γύρω από τις Ειδικές Δυνάμεις, εάν αυτές οι μονάδες πρόκειται να αναπτυχθούν δυνητικά στον Νότο (Jacobs and Lasconrajjias, 2015).

Επιπλέον, η ομάδα κυβερνοάμυνας θα πρέπει να προστατεύει το δίκτυο επικοινωνίας του NATO, η στρατιωτική αστυνομία και οι μονάδες επιβολής του νόμου θα μπορούσαν να εκπαιδεύουν και να παρακολουθούν φιλικές μονάδες, όπου οι ομάδες ψυχολογικής επιχείρησης θα βοηθούσαν στην αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης και της προπαγάνδας που ακολουθούνται από πολιτικοστρατιωτικές μονάδες και παρέχουν υποστήριξη στον τοπικό πληθυσμό. Όλες αυτές οι μονάδες θα πρέπει να μπορούν να συνεργάζονται και να εργάζονται ταυτόχρονα εάν είναι απαραίτητο, ενώ υποστηρίζονται από τα συστήματα πληροφοριών, την επίγνωση της κατάστασης και την υποδομή κρίσης της Συμμαχίας. Το NATO θα πρέπει επίσης να εξετάσει το ενδεχόμενο μιας καλύτερης προετοιμασίας για την καταπολέμηση της προπαγάνδας, ενισχύοντας ίσως το Κέντρο Αριστείας στη Ρίγα (Jacobs and Lasconrajjias, 2015).

Συμπερασματικά, μπορούμε να επισημάνουμε ότι οποιαδήποτε παραλλαγή της υβριδικής απειλής, αν και δεν είναι μια νέα πραγματικότητα αυτή καθαυτή, έχει νέα στοιχεία που σχετίζονται με τις τακτικές που χρησιμοποιούνται για την ανάπτυξη της. Το πιο σημαντικό είναι η χρήση του κυβερνοχώρου. Οποιαδήποτε εχθρική ενέργεια που υποστηρίζεται ή αναπτύσσεται στον κυβερνοχώρο αποκτά μια νέα διάσταση και είναι εξαιρετικά επικίνδυνη, απαιτώντας πρόσθετες και συνεχείς προσπάθειες από τα κράτη και τις αρμόδιες υπηρεσίες κυβερνοασφάλειάς τους για την αντιμετώπιση ενός από τους πιο εμβληματικούς κινδύνους του αιώνα.

6.2 Προτάσεις

Οι τεχνολογικές εξελίξεις αναμένεται να ανοίξουν νέες ευκαιρίες για μικτές απειλές και νέοι παίκτες θα επιχειρήσουν να εκμεταλλευτούν την αυξανόμενη χειραγώγηση του κυβερνοχώρου. Όσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα πλαστοπροσωπίας ήχου και βίντεο, τόσο μεγαλύτερος είναι ο όγκος των ψεύτικων ειδήσεων και τόσο πιο δύσκολο είναι να λογοδοτήσει κανείς, καθιστώντας απαραίτητη την ενίσχυση των μηχανισμών ηλεκτρονικής ταυτοποίησης, καθώς και των κανονισμών που ισχύουν για τα κοινωνικά δίκτυα και τα μέσα ενημέρωσης, αυξάνοντας τη θεμιτή δυνατότητα συλλογής πληροφοριών από υπηρεσίες πληροφοριών.

Οι υβριδικές απειλές είναι ένα «εθνικό πρόβλημα» που επηρεάζει το κοινωνικό

σύνολο και δεν μπορεί να αντιμετωπιστεί μεμονωμένα ή μέσω γεωγραφικών περιορισμών. Για να αποφευχθεί ο αντίκτυπός του, είναι απαραίτητο να κατανοήσουμε σε βάθος τις ευπάθειες των κοινωνιών και των συστημάτων πληροφοριών μας στους παραπάνω τομείς, και για αυτό είναι απαραίτητο να προωθήσουμε την κοινή λογική, που σημαίνει παροχή υπηρεσιών πληροφοριών με περισσότερα μέσα και μεγαλύτερη νομική εξουσία για τη συλλογή πληροφοριών (εσωτερικά και εξωτερικά).

Η δέσμευση του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα είναι κρίσιμης σημασίας, καθώς μεγάλο μέρος της υποδομής ζωτικής σημασίας βρίσκεται σε ιδιώτες και τα κοινωνικά δίκτυα είναι ολοένα και πιο υπεύθυνα για το περιεχόμενο που ταξιδεύει μέσω αυτών. Είναι απαραίτητο να μελετηθούν νέες μορφές επιχειρήσεων, να αναπτυχθεί ένα δόγμα για τη χρήση τους και να πραγματοποιηθεί επαρκής εκπαίδευση σύμφωνα με τις τεχνολογικές εξελίξεις που επιτρέπουν τη μάχη, όλα με αποτελεσματική αποτροπή και τη δέουσα πρόβλεψη. Ομοίως, η έννοια της «επιθετικότητας» πρέπει να ρυθμιστεί προκειμένου να διευκολυνθεί η ανταπόκριση νέων εργαλείων και τεχνολογικών μέσων, για τα οποία η πιστοποίηση ασφαλείας και η ενσωμάτωση ηθικών αρχών στην ανάπτυξη λογισμικού (όπως τα ηθικά μοντέλα σε συστήματα τεχνητής νοημοσύνης) και στις πληροφορίες απαιτούνται συστήματα.

Ειδικότερα, μπορούν να γίνουν οι ακόλουθες πιο άμεσες συστάσεις για την εφαρμογή του:

1. Στρατηγικά, φαίνεται απαραίτητο να αντιμετωπιστούν οι υβριδικές απειλές στο πλαίσιο μιας νέας εθνικής στρατηγικής για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο. Δεδομένου ότι ορισμένες εκδηλώσεις τέτοιων απειλών (ειδικά ψευδείς ειδήσεις ή παραπληροφόρηση) μπορεί να αναπτυχθούν εκτός του κυβερνοχώρου, μια νέα Εθνική Στρατηγική Κυβερνοασφάλειας φαίνεται κατάλληλη, χωρίς να ξεχνάμε το παγκόσμιο πλαίσιο στο οποίο λειτουργούν, εστιάζοντας σε αυτές τις απειλές ή μπορεί να βρίσκονται σε πληροφοριακά συστήματα, είτε μεγάλα (όπως συστήματα δορυφορικής παρακολούθησης ή σταθμοί ηλεκτροπαραγωγής) είτε μικρά (όπως βηματοδότες), είτε χρησιμοποιούν τον κυβερνοχώρο ως μέσο διάδοσης απειλών.

2. Λειτουργικά, φαίνεται απαραίτητο, εάν είναι δυνατόν, να υπάρχει μια υβριδική μονάδα αντιμετώπισης απειλών σε έναν από τους οργανισμούς που έχει επί

του παρόντος αρμοδιότητες εθνικής ασφάλειας στον κυβερνοχώρο.

3. Νομικά, η εθνική νομοθεσία πρέπει να επικαιροποιηθεί για να ορίσει επακριβώς τι σημαίνει «υβριδική απειλή» και τη νομική εφαρμογή της στο νομικό σύστημα, ιδίως στην ποινική τάξη, και τη ρύθμιση στα μέσα ενημέρωσης και τα κοινωνικά δίκτυα.

4. Πολιτιστικά, η στρατηγική επικοινωνία με την κοινωνία θα πρέπει να ενθαρρύνεται για την πρόληψη και τον μετριασμό των επιπτώσεων των υβριδικών απειλών.

5. Τέλος, υπάρχει ανάγκη ενίσχυσης της διεθνούς συνεργασίας με τους αρμόδιους θεσμούς, ιδίως με την ΕΕ και το NATO.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

Aaronson, Michael, Sverre DIESEN, Yves DE KERMABON, Mary Beth LONG a Michael Miklaucic, 2015. NATO Countering the Hybrid Threat. Prism 2.

Anna Wieslander, 2016. NATO, the U.S. and Baltic Sea Security. *UI paper no. 3*, The Swedish Institute of International Affairs.

Bachmann 2011. Hybrid Threats, cyber warfare and NATO's comprehensive approach for countering 21st century threats: mapping the new frontier of global risk and security management. *Amicus Curiae*. p. 24-25.

Barry R. Posen, 2003. Command of the Commons: The Military Foundation of U.S. Hegemony. *Quarterly Journal: International Security*, vol. 28. no. 1, p. 5- 46.

Barry Buzan, Ole Wæver, and Jaap de Wilde, 1998. *Security: A New Framework for Analysis* (Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers).

Baylis S., Smith S., Owens P., 2013. Η παγκοσμιοποίηση της διεθνούς πολιτικής. Αθήνα, Επίκεντρο.

Brynen R., 2011. Countering Hybrid Threats AAR. paxsims.wordpress.com (Internet). (cited 2022 May 06). Available from: <https://paxsims.wordpress.com/>.

Bushkovitch P., 2016. Ιστορία της Ρωσίας. Αθήνα, Αιώρα.

Cederberg Aapo, 2015. Geneva Center for Security Policy Institute, presented in PSSI NATO Summer School, Merin.

Charles Krauthammer, 1990. The Unipolar Moment. *Foreign Affairs* 70, no. 1, p. 23–33.

Creveld M. Van, 2011. Η μεταμόρφωση του Πολέμου. Αθήνα, Τουρίκη.

Davis, John, R. Jr. Major, 2015. Defeating Future Hybrid Threats: The Greatest Challenges to the Army Profession of 2020 and Beyond. *Military Review*, September-October 2013.

Emanuel Adler and Michael Barnett, 1998. A Framework for the Study of Security Communities in eds. Adler and Barnett's Security Communities, Cambridge University Press, p. 29–65

European Commission, 2016. Next operational steps in EU-Turkey cooperation in the field of migration, COM, 166 final, Brussels.

Francis Fukuyama, 1989. The End of History?. The National Interest, p. 3-18.

Frank Hoffman, 2009. Hybrid Warfare and Challenges. Joint Forces Quarterly, Issue 52, p. 34–39.

Hobsbawm E., 2007. Παγκοσμιοποίηση, Δημοκρατία και Τρομοκρατία. Αθήνα, Θεμέλιο.

Howard, 1974. Military Science in the Age of Peace. Chesney Memorial Gold Medal Lecture, October 03, 1973, printed in RUSI Journal.

Jackson R., Sorensen G., 2006. Θεωρία και μεθοδολογία των διεθνών σχέσεων. Αθήνα, Gutenberg.

Jacobs Andreas and Guillame Lasconrajas, 2015. NATO's Hybrid Flanks, Handling Unconventional Warfare in the South and the East. NATO Defence College.

James Mattis and Frank Hoffman, 2005. Future Warfare: The Rise of Hybrid Wars. Proceedings Magazine 132, no. 11.

Jyri Raitasalo and Joonas Sipilä, 2004. Reconstructing War after the Cold War. Contemporary Strategy 23, no. 3, p. 239–261.

Jyri Raitasalo, 2005. Constructing War and Military Power after the Cold War. Helsinki, National Defence College, p. 1–328.

Jyri Raitasalo, 2014. Moving Beyond the “Western Expeditionary Frenzy”. Comparative Strategy 33/4, p. 372–388.

Larroque A. C, 2019. Η γεωπολιτική των ισλαμιστών. Αθήνα, εκδόσεις Άγρα.

Lotta Themnér and Peter Wallensteen, 2012. Armed Conflicts, 1946–2011,”Journal of Peace Research 49, no. 4.

Marcin, G. and Zaborowski, K., 2015. Poland: The Challenges of Middle Power Diplomacy. Frontline Allies: War and Change in Central Europe, US-China European Strategic Review Group, p. 25 -31.

Mary Kaldor, 1999. New and Old Wars - Organized Violence in a Global Era. Cambridge, Polity Press.

Moreland Scott, 2015. The Islamic State is a Hybrid Threat: Why does that Matter. Small Wars Journal.

Munkler H., 2005. Οι νέοι πόλεμοι: Νέοι εχθροί και νέες μορφές πολέμου. Αθήνα, Καστανιώτη.

Pindjak Peter., 2015. Deterring hybrid warfare: a chance for NATO and the EU to work together? NATO Review Magazine.

Purton Simon, 2015 . Why half of winning an Irregular War is agreeing on what it is NATO. Allied Command Transformation: Future Capabilities, Research and Technology.

Samuel Huntington, 1996. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. New York, Simon and Schuster.

Stone Oliver, 2019. Συνέντευξη με τον Πούτιν. Αθήνα, Οξύ.

Thomas Weiss and Cindy Collins, 2000. Humanitarian Challenges and Intervention. Boulder, Westview Press.

Tobias B., 2022. Ukraine war: Why Kherson and Mariupol are key to Russian success. bbc.com (Internet). (cited 2022 Jun 03). Available from: <https://www.bbc.com/news/world-europe-60604876>.

Trends in World Military Expenditure, 2014. Stockholm International Peace Research Institute Fact Sheet.

Strobel W., 1996. The CNN Effect - How Much Influence Does the 24-hour News Network Really Have on Foreign Policy?. Published in American Journalism Review.

Δημητριάδη Αγ., 2020. Refugees at the gate of Europe. eliamep.gr (Internet). (cited 2022 May 06). Available from: <https://www.eliamep.gr/>

Δίπλα Χ., Ζερβάκη Α., 2018. Τα Ηνωμένα Έθνη και οι νέες προκλήσεις στο διεθνές στερέωμα. Αθήνα/Θεσσαλονίκη, Σάκκουλα.

Κοιλάκος Δ., 2020. Υβριδικός Πόλεμος -1: βασικά γνωρίσματα & κύριες υβριδικές απειλές. atexnos.gr (Internet). (cited 2022 Jun 08). Available from: <https://atexnos.gr/>

Κονδύλης Παναγιώτης, 2017. Θεωρία του Πολέμου. Αθήνα, Θεμέλιο.

Λιαρόπουλος Α., 2020. Σεμινάριο Αντιμετωπίζοντας τις Υβριδικές Απειλές. Όμιλος Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων, προσωπικές σημειώσεις.

Ρούσσης Ν., 2018. «Υβριδικός πόλεμος»: Νέας μορφής απειλή για την Ευρώπη. reporter.gr (Internet). (cited 2022 Jun 06). Available from: <https://www.reporter.gr/>.

Σπυρόπουλος Π., 2021. Έβρος: Τι ισχύει με τους πυροβολισμούς στα σύνορα - Πώς αντιμετωπίζονται οι επικίνδυνες καταστάσεις. thetoc.gr (Internet). (cited 2022 May 22). Available from: <https://www.thetoc.gr/>.

Χατζηγιάννου Β., 2019. Υβριδικός πόλεμος, Ισλαμικό Κράτος και το παράδειγμα του Λιβάνου. odeth.eu (Internet). (cited 2022 Jun 06). Available from: <https://odeth.eu/>.